

Cankarjev glasnik

Mesečnik za leposlovje in pouk

Izdaja

CANKARJEVA USTANOVA

Uredništvo in upravništvo — 6411 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio

Urednik: *Etbil Kristan*

Upravnik: *Louis Zorko*

Naročnina za Zedinjene države: Na leto \$3.00, pol leta \$1.50, za 4 mesece \$1.00, posamezen zvezek 30 centov. Za inozemstvo \$4.00 na leto

CANKARJEV GLASNIK (CANKAR'S HERALD) is published monthly by the Cankar Foundation, 6411 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio

Entered as Second Class Matter August 31, 1937, at Cleveland, Ohio, under the Act of March 3, 1879

Subscription rates: Domestic — One year \$3.00. Half year \$1.50

4 months \$1.00. Foreign \$4.00. Single copy 30 cents

Editor: *Etbil Kristan*

Manager: *Louis Zorko*

Usebina

... IN MIR LJUDEM, KI SO DOBRE VOLJE	97
IVAN JONTEZ: HRBTENICA JE V ŽELODCU	101
MILAN MEDVEŠEK: O NAŠI MLADINI	104
ANTON DEBELJAK: ANTISKEPSA	107
NACIZEM IN SOCIJALIZEM	108
E. K.: DREJCETOVA POT (nadaljevanje)	111
CHARLIJEVA ČUDNA ZGODBA	112
JAPONSKI REVOLUCIJONARJI NA KITAJSKEM	116
E. K.: JULKINA ZMOTA (nadaljevanje)	120
NOV SLOVAR	122
ZA GOSPODINJE	124

CG

Datlji

ZADNJIH TRIDESET LET goje v Ameriki datlje v vedno večji meri—v Californiji v dolinah Imperial in Coachella ter v Arizoni, največ v dolinah Slane reke (Salt River), Yume in Casa Grande. To izredno sladko sadje raste na palmah, ki so bijološko zelo zanimive. To drevje je enospolno in se množi le v liniji svojega spola, to se pravi: moško drevo požene v petih letih deset do dvajset mladik moškega spola, enako prihaja od ženskega drevesa le žensko brstje. Tako pomnoževanje traja deset do petnajst let, rodi pa drevo potem še najmanje dvesto let, najbrže pa še dalje.

Rastline enega spola niso nenavadne; pa tudi če nosi rastlina cvetje obojega spola, potrebuje posredovanje za oploditev. Deloma opravlja to delo veter, največ pa žuželke, ki sesajo iz cvetja med, se pri tem nalezejo praška in ga potem preneso na druge cvete. Datljeve palme ne uživajo te pomoči in kjer jih goje, morajo to delo opravljati ljudje, zakaj v vseh dolgih stoletjih se ni našla ne ena žuželka, ki bi to storila.

Pred tridesetimi leti je bila ta palma v Ameriki skoraj neznana, sedaj je v Californiji in Arizoni približno dvesto petdeset tisoč teh dreves. Sade jih po trideset čevljev naražen, med petdeset ženskih po eno moško drevo. Deblo doseže osemdeset do sto čevljev višine, toda kjer jih goje za sadje, jih puste le okrog petdeset čevljev visoke, ker se oplojevanje, čiščenje in trgatav v večji višini ne bi izplačala. Trgatav traja od septembra do januarja; medtem ko dozore na vinskem grozdu vse jagode precej obenem, zore datlji zelo neenako in jih je treba obirati kakor dozorevajo. Zato zgrade okrog debela ogrodje in rabijo lestve in to bi v večji višini postalo tako drago, da uspeh ne bi bil vreden stroškov.

Datlji obsegajo približno pet in sedemdeset odstotkov sladkorja, zaradi česar jim ponekod pravijo "slaščice z drevja." Nenavadno velika množina sladkorja varuje sad mraza, tudi če pade temperatura tako nizko, da zmrzuje. Nasprotno pa so datlji sila občutni za mokroto. Majhen dež, ki bi skoraj vsaki drugi rastlini koristil, ali pa mnogo vlage v zraku lahko uniči datlje; sad ima zelo tenko lupino, ta se, kadar dozoreva, v mokroti razpoči, v raz-

poki se razvije plesnoba in žetev je ponkončana. Da preprečijo izgubo vsled tega, pokrijejo pozno v poletju vse sadje s papirnatimi vrečicami, ki ostanejo na drevju, dokler ni trgatav končana.

V Zedinjenih državah pride na leto približno sedemdeset milijonov funtov datljev na trg; večina jih je importiranih in le kakšna desetina tega se jih pridelava tukaj. Domača gojitev pa stalno napreduje in optimisti mislijo, da se jih bo v doglednem času pridelalo dovolj za ves trg.

Kaj stori Italija? Nekega francoskega generala so vprašali reporterji, ali se bo po njegovem mnenju Italija bojevala na strani Nemčije ali ob boku zaveznikov. General je odgovoril: "Ne vem. Ampak vse eno je. Če bo proti nam, bomo morali poslati deset divizij, da jih nabijemo. Če bodo Italijani z nami, bomo morali poslati deset divizij, da jih branimo ..."

Sodeč po izkušnjah iz zadnje svetovne vojne ...

TISKOVNI FOND CANKARJEVEGA GLASNIKA

Prispevali od 20. oktobra do 25. novembra 1939:

Nabral John Tavčar:

Anton Jerman	\$.25
Louis Virant50
John Tavčar50

\$ 1.25

Etbin Kristan

\$ 10.00

Progresivne Slovenke krožek št. 2, pri-

spevano pri krsti Mrs. Anna Grill

12.50

Frank Slejko

1.00

Nick Fumich

.25

Skupaj v tem izkazu

\$ 25.00

Zadnji izkaz

\$412.64

Skupaj od 20. decembra 1938 do 25. no-

vembra 1939

\$437.64

Odbor Cankarjevega glasnika se vsem darovalcem iskreno zahvaljuje. Želeli bi, da bi dobili mnogo posnemovalcev.

CANKARJEV GLASNIK

MESEČNIK ZA LEPOSLOVJE IN POUK

III.
LETNIK
1939-1940

5.
številka

... in mir ljudem, ki so dobre volje ...

Mraz je pritisnil in zemlja je dobila trdo lupino kakor ogromen oreh. Iz višave je zamedlo krajino z mehkim, belim snegom kakor s sladkorjem; ki je obtičal tudi na vejah in se nagomilil okrog grmov. Potem pa se je nebo zjasnilo in po vsem svodu so vzplamtele zvezde, velike in drobne, blede rumene in živo rdeče, nekatere samevajoče, druge migljajoče v družbi tovarišic, a preko vsega oboka se je razlila nepregledna, bela Rimska cesta kakor ogromen pas, ki si ga je pritegnilo vseмирje. Milijoni skrivnostnih svetov pošiljajo svojo luč skromni, majhni sestrici Zemlji in vsi neprešteti žarki raznašajo po vsej neskončnosti blagovest miru. Tako je spokojna jasna noč kot da ni nikjer nevarnosti in strahu: saj se ne more v brezmejnosti nič izgubiti, česa bi se torej bal?

Pozna je noč, ljudje pa niso šli spat in po hišah gore luči in lučce, razsvetljujejo okna kakor da mislijo vabiti vse oči: glejte, tu je drevesce, tukaj so jaslice, tu je pokoj. Zvon, ki je zadonel s stolpa, ne kali miru, temveč ga potrjuje in oznanja, da je prišel čas. Cerkev je svetla kakor da so same žarke zvezde na lestencih in so se vse sence umaknile svetlobi. Niti orgle, bučeče mogočno in ponosno, ne motijo pokoja; slovesno se dviga pesem, radostna in veličastna in raste in širi svoje valove na vse strani vetrov—

slava na višavah in mir ljudem . . . !

Mogočen je čar božične noči, ko se rodi Obljuba in ubogi, v negotovosti in strahu trepetajoči človek zasluti odrešenje.

Donite, zvonovi, bučite, orgle! Poj, pesem, veselje in nado! Duša je potrebna utehe in srce miru in nocojšnja noč mu naznanja, po čemer najbolj hrepeni . . .

Kaj moti ubranost in skladnost in zanaša v pesem slave in sreče mrzek, sovražen glas? To je noč blaženosti in spokojnosti,

noč najglobokejše skrivnosti in najsvetlejšega razodetja; oči gledajo bistreje in ušesa poslušajo ostreje, ne marajo skremženih podob in hreščečih glasov . . . To brnenje v zraku, peketanje v daljavi, sikanje na vodi je profanacija ure, posvečene najsvetejšemu, kar je našlo stan v srcu človekovem. . .

Ali ni božič, kjer leta čudni, ogromni ptič s svojimi v peklu izdelanimi darili, pripravljen, da jih spusti vsak čas iz oblakov, da treščijo z demonskim krohotom v mesto, v šolo, v cerkev, v bolnico, da razmrevajo trupla starcev, žena, otrok in živali, zapalijo vasi in zastrupe mestni zrak? Ali ni praznik miru in odrešenja tam, kjer grmi in treska iz ogromnih bronastih žrel, da se odpirajo grobovi, široki kot doline med gorami in globoki kakor nepremerjena jezera in se sama Smrt čudi, ker še ni bila zaznamovala legij, ki jih sprejema v svoje tajno kraljestvo? Ali ni znana nocojšnja noč, kjer se pogrezajo ladje in se z njimi potapljaajo v temne, hladne morske globočine mornarji in potniki, ne sluteči, da se je vrnila doba morskega ropa in je tolovajstvo zopet postalo krepost? . . .

Svečice na drevescih migljajo plašne in vsak čas se zdi, da ugasnejo. Pesem zveni prisiljeno in pevci se skrivoma ozirajo, ker jih zebe, ne od zimskega mraza, temveč od neizrečenega strahu. Mir pojo besede in zvonovi oznanjajo blaženost, v dušah pa je groza in srca ne morejo verovati v mir. Čudoviti čar božične noči, porojen davno, preden je bil sezidan Betlehem je oskrnjen, popačen kakor kadar gledalec čudodelniku na odru pove, kako je izvršil svoje magično dejanje in se dotlej brez diha strmeča množica nenadoma razuzdano zasmee. Toda duhovi se ne smejejo, ker se jim zdi, da je svet prišel iz ravnovesja in se tla izmikajo izpod nog in bodo ta hip zvezde začele padati na zemljo.

Dobri volji je bil obljubljen mir, a beseda ni meso postala. Kamor se oko ozre, ne najde ničesar, da bi se upanje oprijelo; vse življenje je v megli, nobeni poti ni videti cilja, najskrbneje sestavljen načrt se izjalovi in premišljena hoja v določeni smeri postane tavanje pijanega v nepregledni šumi. Demoni so se polastili vlade vsemirja, zmedli vsa pravila in poteptali zakone, človek pa je uboga igrača v rokah sil, ki jih ne more doumeti. Odrešenje je bilo zlata nit, ob kateri se je človek mislil povzpeti iz temnih globin na sončne višave, nit pa je bila pajčevina, veter jo je odpihnil in nič ni ostalo . . .

Nekje v daljavi peketajo strojne puške posmehljivo pesem: Vaša volja, pravite, je dobra; naša pa je močna—to je, kar velja.

Iz velike škrinje, skrivajoče se pod morskimi valovi, nekaj sikne; čudna ribe, kača, kajli, švigne iz nje. Natančno so prera-

čunali, premerili in pomerili — to je gotovost. Hudobni stvor ugrizne ladjo, se zarije vanjo, nekaj počí kakor da je Jupiter izpustil vse svoje strele, dvigne se val kot gora in pogoltne ladjo in vse, kar je živega in mrtvega na njej . . . To je zanesljivost.

Visoko v zraku, da ga oko komaj doseže, brni stroj in poje tudi svojo pesem: Tovor nosim dragocen; Smrt je v njem zavita. Ko poljubi vašo zemljo, plane ona s plamenečimi jeziki med živeče in pobarva črno prst s krvjo. Zmago nosim, slavo nosim: jaz sem Moč, pišem zakon in postavlo . . .

Človek se je zgrozil in pobegnil iz kraja teh peklenskih strahot, da pride tja, kjer ni požiga in klanja, kjer ni vojne — kjer je mir. Bežal je daleč, zakaj kri je tekla na zapadu, plamen je švigal na vzhodu; po cestah je videl ljudi v dolgih sprevodih, zgrbljene pod bremeni malovrednih zavojev in v naglici zbrane prtljage, romajoče, da sami ne vedo, kam. Njihovi domovi so razdejani, požgani, družine razpršene, otroci jočejo za starši, a matere iščejo s trepetom svojo deco.

Po drugi cesti korakajo brambovci, do smrti izmučeni, razcapani, brez orožja, sklonjeni od utrujenosti, od žalosti in sramu, ob strani pa jih spremljajo trdo stopajoči zmagovalci s ponosom in prezirom v očeh. Njihovi tanki so bili premične trdnjave, en strel iz njihovega topa je razdejal pol vasi in njihova letala so zastrla sonce. Zdaj so gospodarji, brambovci pa njih sužnji . . .

Dalje, dalje! Proč od barbarstva, proč iz Belcebubovega carstva, kjer so zatajili božič in oskrunili odrešenje . . .

Daleč — daleč od morišča je tiha krajina, kjer ni čuti pokanja pušk in rjojenja topov; mesečina obliva griče in dolino in zrak je čist kot da ga ni nikdar kri prepojila s svojim duhom. Tukaj mora biti mir doma.

Skozi okno kočé sije slabotna luč, ki ne more tekMOVATI z milijoni zvezd in z jasnim sojem lune. Pač svečice na drevescu, znamenje dobre volje, ljubezni in upa. Pa ko se Človek približa, ni drevesa, ni okraskov, ni daril. Slabotna leščerba odkriva bolno ženo na postelji, poleg nje moža na stolu in za njim Obup. Zdravnik bi pomagal in zdravila bi jo rešila, če ne bi bilo ukazano, da se morajo praški in vodice plačati s koščki kovin in papirjev, ki jih ljudje imenujejo denar. Kdor ga nima, je revež, ne more potovati v zdravejše kraje, ne more kupovati kroglic in tablet in serumov, ne more rešiti najmilejšega življenja . . .

Ni bila prava postaja; v tej kočí ni več miru.

Pa so drugi domovi. V enem sedita mož in žena za mizo — nemara praznujeta sveto noč. A če poslušáš, spoznaš skrb, ki ji ma narokuje besede žalosti, edinega, kar je ostalo, ko je splaval

po vodi zadnji up, da rešita skromni dom, zaznamovan za prodajo za davke. Ko udari kladivo zadnjikrat po mizi, bosta z otroci brez strehe nad glavo in vse mučno ugibanje jima ne daje odgovora na kruto vprašanje: Kam tedaj? . . .

Po miru hrepene, pa se premetavajo po postelji možje, ki so iskali dela včeraj in predvčeranjem, pred tednom in pred šestimi meseci, pa ga niso našli ne lani, ne letos in so izgubili vero, da ga bo zanje še kdaj . . .

Iskal je Človek—na deželi, kjer so užitki skromni in poželenje majhno, pa je našel nemir in strah pred tem, kar pride jutri. V velemestu je romal po vzhodni strani in potem po zapadni in spokojnost se je skrivala njegovim očem. Tu ni vojne, a ljudje dobre volje trepečejo pred onimi, katerih volja je hudobna. V hramu brez meja je postavljeno zlato tele in njegovo božanstvo je neusmiljeno. Žrtve zahteva kakor Moloh, muke pogaženih so mu užitek, besni, brezobzirni boji za tolar in cekin so mu sladka zabava in kri omaganih mu je osvežujoč napoj.

Suvanje, ruvanje in pehanje, udarci, uboji in pogromi, stradanje telesa in duševne muke, brezumna razkošnost, da doseže bahavost zadoščenje in uklenjena resnica, da ne moti Mamona, zlato in biserje brez lepote tu, a blato in gnojnica z revščino tam . . . božič, nova zarja, luč sveta, obljuba odrešenja, vse je le prazna iluzija ali pa brezsrčna, kruta šala . . .

Bombnik je povedal.

“Jaz sem Moč ter pišem zakon in postavo.”

Vedno je bilo tako in drugače ne more biti. Z najslajšimi besedami ne pregovoriš grčavega polena, naj se razpade, ampak razsekaš ga, če je sekira ostra in v roki moč. Duh je moral biti močan, da je odkril zakone, ki kažejo zvezdam pot in vodijo potoke v reke in reke v morje. Paro in elektriko je moral vpreči človek, da mu njuna moč služi, kjer je sama roka preslaba. S silo ugrabi ropar vloge v banki, s silo vzdržuje policija red, s silo vlada tiran, zaslužnji svoj narod in napada druge. Moč ustvarja, moč izpreminja, moč vzdržuje. Brez moči je najmodrejši nauk lepo doneča beseda, najsičajnejši načrt ostane brez moči popisan papir.

Z močjo dosega hudobija svojo oblast in le z močjo se more strmoglaviti. Dobra volja mora biti močna volja, sicer je le sanjajoča želja, nevredna svojega imena.

Zlobna volja vas je pahnila v telesno in duševno bedo. V svojem ponižanju koprinite po odrešenju in iščete njega, ki naj vas izveliča. A kakor je verige skovala moč, tako jih le moč zdrobi.

Dobra volja si mora ustvariti silo, da se more opirati nanjo in ni je treba iskati v neznanih daljavah. Na milijone vas je, oro-panih in ponižanih, na milijone rok in glav, brez katerih se ne opravi nobeno delo, na milijone glasov, ki lahko izpremene sedanjost in odločijo bodočnost. Oborožene z znanjem so te trume nepremagljive, nevedne, nesložne, sledeče zvokom brez vsebine niso vredne več kot nema čreda na pašniku.

Mnogo je že bilo božičev, obljuba se pa ni izpolnila, odrešenje je tako oddaljeno kot pred tisoč in več leti. Izpolnitve ne bo in odrešenja ne bo, dokler se ne zave in ne vstane nepregledna armada trpinov, ne kot milijon in milijon posameznih siromakov, ampak kot ena sama Volja in ena sama Moč.

Če zatirani in izkoriščani ne odločijo tako, nimajo pravice, da tožijo, nimajo razloga, da upajo in ne zaslužijo druge usode kot tiste, ki jim jo pripravljajo maloštevilni, a močni mogotci.

Ko se sonce obrača in umirajoči dnevi pridobivajo sekunde in minute in se leto pomlajuje, vprašuje Bodočnost, kam se obrnejo tisti, ki so danes "drhal." Če ostanejo brezbrizni, ne najdejo vere v same sebe, ne spoznajo, da so dediči sveta, bodo nadalje vladali tirani in despoti, sužnost bo utrjena in izkoriščanje bo nemoteno. Topovi bodo grmeli, kri bo tekla in grobarji ne bodo zmagovali dela. Če najdejo svoj božič, se otresejo varuštva svojih zatiralcev in njih biričev, združijo sile in postanejo Moč, tedaj bo ta pisala zakon in postavila in v tem zakonu bo Odrešenje.

Hrbtenica je v želodcu

IVAN JONTEZ

Odlomek iz spominov brezposelnega delavca

ODKAR JE ameriška gospodarska barka s Hooverom pri krmilu obtičala na peščeninah, s katerih je v desetih letih ni mogla spraviti plima vsakovrstnih državnih podpor, sem imel često priliko slišati v skrajno levo usmerjene ljudi, ko so prepričevalno govorili: "Dokler ne bodo ljudske mase skrajno stradane, tako dolgo ne moremo upati, da bi prišlo do resnične izpremembe na bolje. Samo lačen človek se upre pomanjkanju! Dokler ima kaj deti v želodec, je prelen za kaj takega." In potem so navadno zabavljali proti Rooseveltu in njegovim gospodarskim obličem in injekcijam, češ, dokler bo imela država

toliko srca za bedne in brezposelne ljudi, da jih bo vsaj za silo hranila, tako dolgo ne bo nič z nami. "Samo lačni želodci rebelirajo..."

Bili so časi, ko sem tem prerokom rešitve preko trupel od lakote poginulih ljudi malone verjel; to je bilo takrat, ko sem še imel dom, ženo in otroka in nisem še vedel, kaj je pravo pomanjkanje in da ima človeška hrbtnica svoje glavne korenine v želodcu. Danes mi je to jasno: izprazni želodec, pa bo hrbtnica brez življenskega soka in začela bo usihati in se kriviti! Jaz sem prišel do tega spoznanja skozi trpljenje in nesrečo.

Prvič me je zvililo v tretjem letu sedanje

velike krize. Bil sem že dolgo brez dela, hišo mi je že podrlo nevidno neurje, zadnji ostanki mojih prihrankov so že skopneli in v kuhinji je predel pajek mreže po predalih, žena se je obnašala kot bi bila na samih iglah in upniki so šli za menoj kot lovski psi za divjačino. Kakor bi ne bilo že preveč vsega slabega, nama je tedaj zbolel otrok. Z veliko težavo sem si izprosil nekaj dolarjev in poklical zdravnika. Kaj nama je pravil, še danes točno ne vem; spominjam se le nekaterih njegovih besed, ki so mi sekale v možgane kot jeklene zagozde: "... silno resno... takoj v bolnišnico... samo serum... edina rešitev... dva stotaka, če ne več..."

Dva stotaka je bilo treba najti takoj! Ali kje? Prijatelje mi je brez malega vse slana vzela, tisti pa, ki še niso bežali pred menoj, so bili v istem puščajočem čolnu z menoj vred. O pač: Jurij Lisjak je bil premožen možak, on bi mi lahko pomagal iz zadrege, če...

Ta prekleti "če"! Ampak Lisjak je bil lopov. Nekoč sem moral na sodišču pričati za vdovo po delavcu, ki ga je bil povozil in ubil neki pijanec. Jaz sem bil slučajno edina priča nesreči, katero je povzročila vozniškova pijanost. In Lisjak je bil njegov zagovornik.

Da se preveč ne razvlečem: Lisjak me je obiskal ter mi med štirimi očmi ponudil pet stotakov, da bi "omilil" svojo izpoved in rešil njegovega varovanca ječe in plačevanja odškodnine. Ko me je minulo najhujše presenečenje, sem se toliko zbral, da ga nisem takoj vrgel čez prag, temveč ga vprašal: "Kaj pa ponesrečenčeva vdova? Žena ima kup otrok in revščine, drugega pa nič. Koliko si pa nji ponudil za ubitega moža? Saj ima varovanec lepe tisočake pod palcem." Lisjak se je potuhnjeno nasmehljaj. "To naj ti ne dela preglavic, nekaj stotakov jo bo omehčalo, zlasti, ko zve, da niti edina priča, ki jo ima na svoji strani, prav za prav nič ne ve..."

Takrat sem videl samo črno in rdečo, Lisjakov obraz pa je bil videti v tej megli ves hudičev in niti rog mu ni manjkalo. "Poberi se ven!" sem kriknil vanj. "Ven, sicer te treščim čez prag, ti nesnaga, dihur!"

Lisjak se pa ni razburil, niti ustrašil. Samo njegove ozke, brezkrvne ustnice mu je skrivil hudoben nasmešek, potem je pa počasi dejal:

"Jaz se ne bi razburjal, Tine... In tudi

tako bi ne govoril... Kdo ve... časi se včasih čudno menjajo... Na svidenje!"

Potem je počasi odšel.

Naravno, da je Lisjak potem tisto tožbo izgubil. Njegov klijent je dobil eno leto, pa pet tisočakov je moral odšteti vdovi svoje žrtve.

Lisjak me je po obravnavi z jedva prikrito porogljivostjo in primesjo sovraštva in zlobe nagovoril: "Lej, Tine, pa je pravica lepo zmagala... Čestitam!..."

Meni pa se je zdelo, da vidim v njegovih očeh zavratnega polipa, ki je v mislih iztezal svoje opolzke lovke po meni, tiho mrmrajoč: "Ej, saj se bova še srečala in na ožji stezi..."

In zdaj se nisem mogel domisliti nobenega drugega človeka pod soncem, do katerega bi se lahko obrnil za tolikšno pomoč! Že sama misel na to me je skoraj gnala v blaznost. Toda on je bil videti edini mogoči rešitelj. "Tine, stopi na svoj ponos, če ne gre drugače..." me je ihte oblegala žena. "Za najinega otroka ni nobena cena previsoka! Reši ga!"

Drugi dan sem se odločil...

Lisjak se mi je v pozdrav na moč ljubeznivo nasmehljaj. "Lej, pa si se le spomnil Lisjaka... Lepo, zelo lepo od tebe... Kaj pa te je prignalo k meni? Kaka tožba?"

V meni je zagorel in ugasnil zadnji plamen sovraštva do tega človeka, potem pa sem sklonjene glave izdaval iz sebe: "Da bi bilo samo kaj takega...! Pa je tisočkrat hujše: otrok, moj edini otrok je... na smrt bolan... Dve sto dolarjev bi ga morda rešilo... Serum!..."

Lisjak me je dolgo molče gledal in po obrazu mu je plesal nasmešek, ki je bil čudna, mraz vzbujajoča mešanica zmagoslavja in zlobe. "Tako..." je naposled mrzlo izpregovoril. "Zato si prišel k meni..." In potem, kakor bi se bil pravkar nečemu domislil: "Tine, ali ti nisem nekoč ponujal pet stotakov?..."

Moj ponos se je vzpel v poslednjem naporu in moja prva misel je bila, da bi umazanca oklofotal in potem zbežal od njega. Ali takoj se je oglasila druga misel: "Kadar človek prosjači za pomoč, mora biti ponižen! In ti prosjačiš za — življenje svojega otroka!"

In tedaj sem se zvil kot črv, ki ga oračev plug pretrga na dvoje, ter se dokončno podal. "Saj res..." sem se davil kar moči ponižno; "kako smo ljudje včasih neumni, ne res...?"

Sicer pa itak ne vem, kaj sem tedaj go-

voril pred njim. Ponižanje je bilo prehudo. Vem le, da se je on ves čas smehljaj in kazal vse znake nepopisnega notranjega užitka in zadoščenja. In potem, ko sem po njegovi sodbi plačal ceno in obresti, je počasi odprl svojo oklopno shrambo ter segel z roko vanjo. Nato se je zgodilo dvoje: proti meni se je iztegnila umazana bleda roka ter mi ponudila šop bankovcev, na Lisjakovi pisalni mizi pa je ostro zazvonil telefon.

Jaz sem se zdrznil; roka, ki je segla po bankovcih, mi je omahnila kakor bi jo zadel težek, neviden kol. Lisjak pa je dvignil slušalo z vilic, odgovoril, nato pa ponudil slušalo meni.

Jaz sem tisti hip dobro vedel, kaj se je zgodilo. Hripavo sem kriknil v telefon: "Malika!..."

In po žici so mi pribrnele v uho s krčevitim jokom razsekane besede: "Pridi domov... zdaj... zdaj... ne potrebujemo več ničesar..."

Še danes ne vem, kako in kdaj sem prišel takrat domov.

Tako mi je pomanjkanje, združeno z nesrečo, prvič zvililo hrbtenico ter me ponižalo na kolena pred najogabnejšega človeka, kar sem jih poznal. Prvič, toda ne zadnjič.

Drugič je bil spet Lisjak tisti, ki se je radoval moje nesreče. Bilo je več mesecev po Malkini smrti... Jaz sem bil brez doma, razcapan in lačen in zdelo se mi je, da piha veter skozi mene. In takega me je srečal Lisjak.

Bilo je na ulici in v drobnem jesenskem dežju, ki se je vpiljal do kosti. Jaz sem se stiskal v neki veži in poželjivo vdihaval vonj pečenke in drugih jedil, ki je prihajal iz kuhinje bližnje gostilne. Tedaj se je ustavil pred vežo Lisjak, si pomenčal oči ter se začudil: "Ali si ti, ali nisi...?"

Jaz sem se votlo zasmeljal.

"Preklete, pa te je res grdo potipalo!" je oni izvrstno glumil sočutje do mene. "Hm... Kaj si res ne moreš pomagati? Saj, težko je dandanašnji... Pa družino si izgubil, kajne? Škoda, da nisi prej potrkal na moja vrata, jaz bi ti bil rad pomagal, čeprav nisi bil... nu, baš prijateljsko razpoložen napram meni... Saj, človek spozna ljudi po njihovi pristni vrednosti šele tedaj, kadar ga tare potreba..."

Mož obraz je moral medtem dobiti čudno barvo in izraz, kajti hinavec je nenadoma obmolnil ter odstopil korak ali dva od mene, kakor bi se me bal. Potem je pa spet povzel:

"Toda pustimo to; taki spomini bolijo... Kako pa zdaj? A kako sem neumen; tako bedasto vprašanje, ko se vendar na tebi vidi, da te nesramno tepe!... Veš kaj, stopiva tja le k 'Pivskemu sodčku' na vrček pive; in pod zob bo treba kaj poriniti, tudi meni se oglašča praznота v želodcu..."

Mislite, da sem sprejel njegovo ponudbo? Seveda, če bi bil vtelesena teorija, ki trdi, da lačen človek revoltira, bi ga bil moral suniti v nos in zbiti v blato; ampak jaz sem bil samo sestradan in prezebel človek... Seveda sem šel z njim.

Ko sva se razstala, mi je stisnil v roko desetak. "In kadar boš spet v potrebi," mi je na moč ljubeznivo zabičil, "se kar pri meni oglasi..."

Jaz sem vzel denar od njega brez sramu in brez občutka ponižanja. Celo zahvaliti sem se mu skušal, nerodno jecljajoč, da mi je žal, da ga nisem prej poznal in sem ga celo krivično obsodil kot slabega človeka... Toliko, da mu nisem poljubil roke!... On se je pa samo vzvišeno, pomilovalno nasmehljaj, češ, ljudje so pač taki, nato pa molče odšel.

Poslej sem se često oglašal pri njem; in vselej sem odhajal z desetakom ali petakom v žepu. Če me je kdaj tam nekje v najbolj skritem in najbrž že s pajčevino prepreženem kotičku moje duše zaradi tega rahlo zbodlo, češ, včeraj je bil v mojih očeh lopov, danes pa jemljem pomoč iz njegovih rok, sem brž zatrl ta glas, zavračajoč ga: "Toda tedaj ga nisem tako dobro poznal... Seveda vem tudi zdaj, da ni noben svetnik, vem pa tudi, da ni satan... Kaj se hoče, ljudje smo pač samo ljudje... In naposled je pa pomoč dobro došla, odkoder pride; kjer se ti ne nudi, je ne moreš vzeti...!"

Vrh tega sem pa tudi sleherni dan videl nič koliko ljudi, meni enakih siromakov, ki se jim je čitalo na mrtvih obrazih in sklonjenih plečih, da jim je praznота v želodcu skrivila hrbtenico...

Nekega dne mi je pa Lisjak izročil petak s pripombo: "Ampak Tine, tako ne more iti iz meseca v mesec, kajti tudi moja denarnica ima dno... Treba bo pogledati za kakim zašlužkom, mar ne?"

Jaz sem se zasmeljal: "Kje naj ga pa najdem? Saj ga ne dobiš niti za ceno svojega življenja!"

Lisjak se je za hip zamislil, seveda le zaradi lepšega. Potem mi je pa svetoval: "V politiko se vrzi; se reče, pojdi na delo za našo stranko, to ti bo takoj nekaj prineslo, pozneje pa še več..."

"Ampak to vendar ne gre, da bi šel bivši komunist na delo za kapitalistično stranko!" sem se jaz smejal njegovemu nasvetu. "Vrane bi se čudile..."

"Kako si še nedolžen..." se je pokroviteljsko nasmehnil Lisjak. "Kruh je treba vzeti, kjer se ti ponuja in želodec se ne briga za politične teorije, temveč zgolj za kruh in meso... Če si bil kdaj pri komunistih, to še ne pomeni, da te ne more nikdar pamet srečati... Prav za prav nam baš vsled tega lahko mnogo koristiš... In nič se ne boj, da bi ostal osamljen..."

Nato mi je naštel vrsto ljudi, ki sem jih bolj ali manj poznal in ki so bili nekoč radi-

kalci različnih barv, zdaj so pa bili priganjači republikanske ali demokratske stranke...

Mislim, da ste že uganili, kako sem se odločil... Seveda sem se ravnal po Lisjakovem nasvetu... Kaj sem pa vedel drugega storiti? Na eni strani je zijalo vame pomanjkanje: glad in revščina v stoterih oblikah; na drugi se mi je ponujal kruh... In želodec mi je zapovedal: Boljši sit hlapec kot sestradan poštenjak! Zmagal je.

Zdaj kujem volilno železo za demokrate. Lisjak, ki je strankin načelnik v našem volilnem okrožju, gleda, da pri tem zaslužim za svoje potrebe. Po volitvah — naša zmaga je videti zagotovljena, saj smo pripeli na naše volilne prapore tudi Roosevelta — me čaka mestna služba...

Kdo je že bil, ki je rekel: "Kadar so ljudje sestradani, tedaj je prepozno za upor, ker so že — sužnji..."? Pa saj je vse eno, kdo... Povedal je resnico.

O naši mladini

MILAN MEDVEŠEK

AKO HOČEMO biti resnični svetovljani, moramo biti najprvo domači v svoji lastni hiši; razumeti svojo bližnjo okolico je prvi pogoj za razumevanje sveta. Oni, ki veliko in učeno govore o kdo vedi čigavih teorijah, o tujem svetu, o njegovi literaturi in problemih, domačih reči pa ne poznajo in za svoje naloge nimajo smisla, najbrže niso tako učeni kot se zde. Slovenci, ki na primer kar iz rokava stresajo imena sevtovnih pisateljev, slikarjev, pesnikov itd., Meštrovičevih, Prešernovih, Jakopičevih, Cankarjevih del pa ne poznajo, se le smešijo s tujo učenostjo. Opravičen je tudi dvom o genijalnosti onih, ki znajo natančno povedati, kako je treba premesiti in osrečiti ves svet, dočim doma ne morejo organizirati niti podpornega društva, niti političnega kluba, da bi uspešno deloval.

Toda človek je menda že od pamtiveka tako nagnjen, da najde nasvet za soseda, a zase ne; da rešuje pereča vprašanja sveta, v svoji občini pa ne vidi nobenih; zajezuje oceane, med tem ko se ne zmeni za hudournik, ki mu poplavlja polja in razdira posestvo,

Za ameriške Slovence je važno, da se potrudimo izvršiti naloge, ki so najbolj nujne za nas, preden se dotaknemo oddaljenih stvari. Čim izboljšamo svojo občino, izboljšamo del svetovne skupine. Napredek, storjen v naši hiši, je del svetovnega napredka.

Pred seboj imamo mnogo svojevrstnih problemov, ki gredo nam za kožo in so nam zaradi tega bolj resni in nujni kot vprašanja izven našega območja. Eden teh problemov, kateremu posvečamo vse premalo inteligentne pažnje, se tiče naše mladine, rojene v Ameriki. O tem predmetu, o "novih Amerikancih," kakor jih imenuje pisatelj Adamič, hočem podati nekaj skromnih misli.

Kadar se naši starši pogovarjajo o svojih ameriških hčerah in sinovih, so besede često vse prej ko vesele; včasih so porazne za starše kakor tudi za otroke. Vsakdo je že slišal tožbe naseljencev, kadar govore o svojih ameriških otrocih: "Tu rojena mladina ni nič prida! nič ji ni mar kot zabava in šport; za naše organizacije in druge pametne stvari se ne briga; ne spoštuje svojih staršev itd." Po-

tem pa morda še povedo, kako trdo so sami garali v starem kraju, vstajali že ob štirih zjutraj, napasli živino do sedmih in potem odšli v dve uri oddaljeno šolo, kjer so se več pametnega naučili kot ameriška mladina v srednji šoli.

Pritožbe zoper mladi ameriški rod se čisto slišijo tudi na naših društvenih sejah. Vsi pač ne sodijo enako; toda nekateri člani imajo največje zadoščenje, če pokažejo svoje slabo mnenje o mladini, pa ne pomislijo, da so v marsikaterem slučaju sami odgovorni za nezadovoljivo razmerje med mladino in starejšimi.

Kaj pa misli ameriški rod o evropskem, oziroma naša mladina o svojih očetih, materah, stricah, in o naseljencih sploh? Često je njena sodba prav tako neusmiljeno kritična kakor sodba starejše generacije o njej. Mladi se pritožujejo, da jih stari ne razumejo in nočejo videti potreb mladega človeka; da se drže starokopitnih starokrajskih navad; da se niso nič naučili v Ameriki—in podobno.

Resnica je, da je med evropskim in ameriškim rodom nesporazum, nezaupanje in vzajemno podcenjevanje. Ni malo domov, v katerih žive domači tujci: starši gledajo na svoje otroke kot na lahkomišelnih ameriške nepridiprave, otroci pa na nje kot na nevedne in za časom zaostale tujezemce.

Kje naj iščemo krivca, oziroma vzroke za to razmerje? Je li mladina tisti grešni kozel? Morda starši? Ali dežela?

Krivca je težko najti. Ako pametno in nepristransko proučujemo vzroke neljubih pojavov, pridemo pogostoma do nedoločnega zaključka. Že smo prepričani, da smo zasačili pravega grešnika in mu hočemo pritisniti pečat krivice na čelo, ko nenadoma spoznamo, da smo se zmotili, da mora biti nekaj drugega krivo. Potem poiščemo drugo osebo, si jo natančno ogledamo in na svoje začudenje pridemo do enakega zaključka. Zato ne bomo iskali grešnikov, temveč le vzroke, ki so pomagali ustvariti očitni nesporazum med evropskimi starši in njihovimi ameriški otroci.

Starši so svojim otrokom prvi učitelji, zaradi tega je njihova dolžnost, da so jim zlasti v prvi mladosti razumni in dobri vodniki. Toda največ naših naseljencev je prišlo v tujino popolnoma nepripravljenih za komplikacije novega sveta; poznali niso socialnih

razmer tuje dežele, ne ljudi, ne jezika. Ker so po večini prihajali s kmetov, navadno niso imeli dovolj izobrazbe, da bi se hitro privadili novim okoliščinam. Pa ne samo to. Lotiti so se morali najslabših del, garati trdo in dolgo in živeti v slumih. V takem neugodnem položaju so rodili otroke, male Američane, katerim niso mogli biti najboljši vzgojitelji, kajti podlage je manjkalo na vseh straneh. Nič ni bolj porazno za otroka kot odkritje, da mu starši ne morejo raztolmačiti stvari, katerih ne razume. Otrok je po naravi zelo radoveden in uka željen in zahteva pojasnila za vsako novo prikazen. Na primer, vpraša mater, kaj pomeni slika na letaku, ki jo je neki mož prilepil onkraj ceste; toda ona ne more odgovoriti malemu radovednežu, ker ne zna čitati tujega jezika, ki pojasnjuje pomen slike; da pa prikrije svoje neznanje ga morda celo ozmerja, češ, kaj jo zmerom moti in sitnari, firbec nadležni! Pozneje, morda kmalu odkrije pomen slike sam, tedaj pa spozna, da njegova mati ni vsegavedna kakor je do tedaj mislil. Dasiravno je bila stvar sama malenkostna, posledice vendar niso tako malenkostne. V otroku se je zbudil prvi dvom o materinem znanju in obenem nekako podzavestno podcenjevanje, katero vsak podoben slučaj le še bolj utrjuje.

Naj naveden drug, bolj značilen primer: Pred nekaj leti sem vprašal nekega šolarja, kako se mu kaj godi v šoli. Nekaj časa je izbegaval, končno pa je priznal, da je imel v zadnjem spričevalu lepo število nezadostnih redov. "Ali se tvoj oče nič ne jezi radi tega?" sem ga vprašal. Fant je posmehljivo odgovoril: "Zakaj bi se jezil? Saj ne razume ameriških šolskih spričeval." Ker sem hotel stvar dognati do konca, sem ga naivno vprašal, kaj je vzrok, da jih ne razume. Mladenič je nato kratko odgovoril: "Well, you know what the reason is. He is too dumb to understand anything in American, like most foreigners!" Drugega komentarija dečkovemu odgovoru ni treba kot to, da zna njegov oče natančno izdelati načrt, po katerem se bi lahko rešil ves svet iz splošnega kaosa . . .

Navedel bi lahko še mnogo sločajeve, ki kažejo slabe posledice dejstva, da starši niso mogli (ali pa niso hoteli) razumeti vsaj najbolj priprostih stvari dežele, katero so si izvolili za svojo novo domovino in kateri so ro-

dili državljanke. Kako moremo pričakovati od otroka, da bi resno upošteval nasvete svojih staršev, ko jim je bil morebiti že z desetimi leti za tolmača? Kako morejo starši pričakovati ubogljivost in spoštovanje mlade generacije, kateri čestokrat ne morejo dati drugega kakor ljubezen? Res, ljubezen je močna vez med starši in otroci, a vendar sama ljubezen ni dovolj. S samo ljubeznijo se ne morejo uspešno in pravilno vzgajati otroci. **Pri vzgoji otrok sta potrebni ljubezen in znanje.**

V gornjih vrsticah sem podal kratko skico situacij, ki nastanejo, ako se naseljenci dovolj dobro ne seznanijo z deželo v kateri si služijo kruh in kateri rode državljanke in z njenim jezikom! **Važno pa ni samo, da poznajo starši svojo novo domovino, ampak morajo poznati tudi svojo staro domovino, če hočejo biti uspešni vzgojitelji svojim ameriškim otrokom.** Naši mladi Američani so še vedno napol Evropci, kljub temu, da so rojeni in izšolani v Zedinjenih državah. Oni so namreč od svojega rojstva nepretrgoma v posredni zvezi z domovino svojih staršev, a navzlic temu le malo vedo o njej in še tisto kar vedo, je često nepravilno, morda samo meglena slika kakšnih lokalnih razmer in navad, ki so danes morda sploh že minile. Včasih je naravnost smešno, kakšne pojme in slike so si ustvarili otroci o domovini svojih staršev. Zakaj? Ker so le redko kdaj pravilno poučeni o njej. Vzemimo nekaj vsakdanjih primerov: Hčerka sitnari za novo obleko, pa ji mati pravi: "Amerikanski otroci zahtevate vsak teden nove obleke, jaz pa sem v starem kraju nosila eno celih deset let." — Druga primera: Sinko je v tistih letih, ko hitro raste in vsled tega veliko je, pa potoži materi, da je lačen; ona pa mu morebiti odgovori: "Si že spet lačen! — Kar v stari kraj te bom poslala, boš saj poizkusil, kaj se pravi, biti lačen. Tam boš otepal samo koruzen močnik in žgance, kakor sem jih jaz." — Tretja primera: Sin bi rad šel v kino in prosi očeta za 15 centov. Ako je oče dobre volje, mu jih morda da, če pa ne, pa nemara pravi: Kam pa pridemo, če boš zmemrom hodil v kino? Jaz v starem kraju kina še videl nisem." — Vsakdo si lahko predstavlja učinek takih opazk o stari domovini. Pred leti, ko sem prišel v Ameriko, so me naši mladi naivno izpraševali, ali imajo v Jugoslaviji, oziroma Slovenji gledališča, avtomobile,

kolesa, tovarne, če sem kdaj jedel meso, itd. Prišel sem tudi do zaključka, da le neznatno število ve, odkod so doma njih starši.

Ako imajo naši mladi Amerikanci tako slabo in nepravilno znaje o najelementarnejših stvareh stare domovine, tedaj seveda ni pričakovati da bi dosti vedeli o njeni zgodovini, literaturi, zemljepisju in splošni kulturi. Le malo kateremu pride na um, da utegnejo tudi Jugoslovani imeti velike duhove kot so Shakespeare, Byron, Benjamin Franklin, Poe in drugi. Ogromni večini se niti ne sanja, da so se tudi naši dedi hrabro in plemenito borili za svobodo in pravice ponižanih in razžaljenih, da je tudi naš mali narod doprinesel lep delež za splošno blaginjo in napredek človeštva.

"Čemu naj učimo mladino o stari domovini, ko je vendar v Združenih državah rojena in vzgojena ter si mora tu služiti svoj vsakdanji kruh?" bo marsikdo vprašal. Toda stvar ni tako enostavna kot se zdi na prvi pogled, kajti če bi bila, ne bi bil naš ameriški pisatelj Louis Adamič mogel o tem napisati obširnega članka z naslovom "Thirty Million New Americans."

Vsako bistvo ima svoj začetek, kateri mu je podlaga za nadaljni normalni razvoj, toda v našem slučaju je bila vez, ki vodi iz enega bistva v drugo, pretrgana; prehodna doba dveh generacij, rojenih na dveh različnih kontinentih, je bila v mnogih slučajih skoro docela zbrisana. O tem pravi Adamič: "Mnogi izmed novih Amerikancev nimajo nobene zavesti kakšne plemenske ali kulturne preteklosti, nobenega instinktivnega čuta, da so del nadaljevanja v človeškem ali zgodovinskem oblikovanju. Nekateri se tako počutijo, kakor da bi prav kar padli z Marsa, toda med padanjem so pozabili vse o Marsu."

Adamič nato dokazuje, da je neznanje ameriške mladine o zgodovinski, kulturni in plemenski preteklosti naroda eden izmed vzrokov, da ni mladina taka kot bi jo radi videli. Ker ne ve dosti o svojem izvoru, ker ne sluti korenin svojega bistva, ker fantje in dekleta ne vedo, kdo so, se vsled tega nimajo na kaj opirati, ker bi dalo močnejšo podlago njih individualnosti in boljše ravnotežje v življenju. Posledice tega so silno porazne in se kažejo v raznih oblikah in pojavih. Med mladino ali novimi Amerikanci prevladuje v močni meri čustvo manjevrednosti, mnogi se

sramujejo svojih staršev in materinega jezika; mnogi zanikajo svojo narodnost in se preleve v najbolj fanatične ameriške šovinite, a navzlic temu čutijo, da niso domačini v svojem rojstnem kraju, da so samo tujci, ki jih "pravi" Amerikanci za silo trpe med seboj. Seveda so med njimi izjeme, čim dalje več je izjem, toda te tvorijo večinoma oni naši mladi Američanje, ki so si pridobili na ta ali on način vsaj delno znanje o svoji in svojih staršev preteklosti.

Adamič je mnenja, da je življenje in bitnost novih Amerikancev ali takozvane druge generacije eden izmed najbolj resnih problemov te dežele. Če hoče imeti Amerika dobre državljane—povdarja on—ne sme vzgajati nove Amerikance za Anglosakse, temveč jim morda dati vso priliko in vzpodbudo, da se razvijejo na podlagi svoje narodnostne preteklosti. Obenem pa je važno, da jim pove, kako ogromno delo so izvršili njih staršitujezemci v Zedinjenih državah.

Odgovorne oblasti v raznih krajih že danes vzgajajo mladino po tej metodi; to velja zlasti za mesto Cleveland, kjer imamo razne zavode, šole in organizacije, ki že danes kažejo vidne uspehe na vseh straneh.

Kaj naj bo naša naloga z ozirom na našo mladino? Ali ji naj še nadalje pripovedujemo o kakšnih malenkostnih, nepomembnih vaških razmerah? S tako razlago o stari domovini jo še bolj odtujujemo in še bolj netimo zagrenjenost nasproti sebi in svojim. Namesto da sinovom in hčeram vtepamo v glavo, da smo v stari domovini živeli samo ob močniku, koruznih žgancih in zelju, jih rajši poučimo, da ima naša domovina tudi svojo civilizacijo, ki ne zaostaja za ono drugih narodov; povejmo jim, da imamo bogato kulturo, da imamo Franceta Prešerna, Ivana Cankarja, Otona Zupančiča, Vego, Teslo, Pupina in druge duševne velikane. Razložimo jim, da smo Slovenci sicer majhen narod, a da smo kljub temu doprinesli svoj delež človeštvu s svojo pridnostjo, razumnostjo in poštenostjo. Spomnimo jih, da so naši naseljenci prav tako gradili (in še grade) Ameriko kakor Angleži ali kakšen drug narod, zato imamo prav take zasluge za njeno bogastvo in njeno kulturo kot druge narodnosti. Tu ne gre za malenkosten patrijotizem, ne za vcepanje šovinistične ideje, da smo boljši od drugih; potrebna pa je

zavest, da smo enaki drugim, ljudje kakor vsi ostali in zaradi tega zaslužimo enakopravnost z ostalimi narodi. Ko se bo druga generacija tega močneje zavedala bo bolj spoštovala svoje starše, se ne bo sramovala svojega materinega jezika, bo bolj srečna in uspešna v življenju in med njo bo več boljših državljanov in kar je najvažnejše—več boljših ljudi.

Torej, kadar govorimo, da je tu rojena mladina "slaba" in podobno, imejmo pred očmi vzroke in se potrudimo, da jih odpravimo.

Starši so prvi učitelji svojim otrokom, zato odvisi največ od njih samih, kako zraste mladina. *Ako jim hočemo biti uspešni vzgojitelji, se moramo potruditi do znanja obeh domovin.*

Na koncu ponovno pristavljam: *Najprvo je treba napraviti red v svoji hiši, kajti napredek, storjen doma, je del svetovnega napredka! Naša mladina potrebuje vso pozornost.*

ANTON DEBELJAK:

Antiskepsa

"E, včasih bil sem živ nalik postrvi, polet imel sem samega Lessepsa. Sedaj pa me prevzema splošna skepsa, nje mrč razlezel se mi je po krvi.

Vso voljo v meni sklestili so črvi, v koraku slednjem me spodjeda sepsa, pa kje za strup dobi se antisepsa?"
— nabiral Piron goste je obrvi.

Veš, tudi mene dvom je rad mrevaril. A jaz podvomil sem celo nad njim: tako za hip sem spet zagospodaril.

Razpodil se je dvomov sivi dim in topel svit mi zemljo je ožaril. Otrok se nove luči veselim.

Litvinci ne morejo nikakor pozabiti, da je zadnji nemški vasi ob litvinski meji blizu Memela ime "Nimmersatt." V nemščini pomeni "nimmer" nikdar, "satt" pa sit; Nimmersatt je torej požeruh, ki ni nikdar sit.

Nacizem in socializem

IME STRANKE, katere vodja je Hitler in ki vlada v Nemčiji, je "Nacionalno socialistična stranka" in to je marsikoga zavledlo v vero, da je v tretjem rajhu res nekakšen socializem v praksi. Potrdilo za to mišljenje nahajajo nekateri v raznih regulacijah, katerim je podvržena produkcija, delovne razmere, cene in podobno. Ampak vse take naredbe in uredbe, tudi če bi bile delavstvu prijazne, kar pa niso, ne pomenijo nikakršnega socializma, katerega v sedanji Nemčiji ni nikjer, razen v imenu stranke. Seveda si vsaka stranka lahko izbere ime, kakršno hoče, ampak socializem spada med tiste besede, ki imajo gotov pomen, splošno znan in priznan ne le od pristašev, temveč tudi od nasprotnikov. Osnovna ideja socializma je družabna produkcija in distribucija; o podrobnostih so mnenja lahko različna, o načinu ustanovitve socialistične družbe grede pota lahko narazen, toda o temeljnem načelu, po katerem je ljudstvo lastnik vseh proizvodnih sredstev in se produkcija vrši, ne za profit, ampak za ljudske potrebe, ni nobenega dvoma in ne more biti nobenih nasprotnih nazorov.

Vprašanje je torej, koliko takega socializma je v sedanji Nemčiji, ali pa kako se takemu socializmu vsaj utira pot. In odgovor je, ne le da sploh ni nobenega sledu po socializmu, ampak da vse, kar se godi v rajhu, vodi dalje in dalje od njega. Drugače ne more biti po idejah, ki vladajo v nacistični stranki in po ciljih, katerim sledi Hitler.

Da se to bolje razume, se je treba spomniti, kako je nastala stranka nacijev in kako je prišla na krmilo. Razgnati je treba megle legend, v katere je zavito rojstvo hitlerizma in se obrniti od nacijske mitologije k stvarnosti, ki se razlikuje od zaslepljevalnih povesti, s katerimi krmijo nemško ljudstvo kakor noč od dneva. Če bi verjeli zgodovini, ki jo pišejo Hitler, Goebbels, Goering in tovariši, bi morali verjeti, da se je nacistična stranka rodila iz nemškega ljudstva in da je po njegovi volji prišla do moči. V resnici so jo ustvarili največji nemški kapitalisti Kruppovega in Stinnesovega kalibra, katerim nihče ne mo-

re očitati, da sovražijo profitarstvo in da imajo kakršno koli socialistično nagnenje.

Potrdilo tega dejstva, ki smo ga že davno omenjali, najdemo v knjigi "Die wahren Herren Deutschlands" (Resnični gospodarji Nemčije), ki je izšla izpod peresa Hansa Behrenda v Parizu, v založbi Editions Prométhée. Behrend, ki je ušel blagi oblasti svastike, očitno pozna nemške razmere temeljito in je opravičen, govoriti o njih. Njegova knjiga prihaja do istih zaključkov, do katerih je nas privedel študij nacističnega fašizma, da je namreč Hitler postal nominelni glavar Nemčije po volji in milosti nemških velekapitalistov in da je gospodarstvo v tretjem rajhu brezpogojno velekapitalistično in protisocialistično.

Pogoji za sedanji nacizem so bili položeni, ko je Hitler komaj prišel iz plenice, v času, ko je Nemčija po posrečeni vojni s Francijo tretjega Napoleona postala industrijalna država in je njen mladi kapitalizem dobil imperijalističen tek. To je seveda značilno za vsak kapitalizem; njegova industrija potrebuje trgov za svoje izdelke, ker so bili producirani za profit, ki je tem večji, čim več se proda. Z domačim trgom se ne zadovoljuje, pa išče druge po vsem svetu. Večinoma naleti na konkurenco starejših industrij, katero je mlajši težko premagati; zato si skuša odpirati nova pota v kraje, katerih drugi še niso poplavili in to vodi v kolonijalno politiko. Industrija potrebuje tudi surovin, domačih in takih, ki jih ni najti v svoji deželi. Kapital ima mogočno stremljenje po neodvisnosti, to pa najbolje doseže, če si prilasti kraje, kjer misli prodajati in kjer so rude, premog, olje, šume, sploh viri surovin.

Temu pravilu je sledil tudi nemški kapitalizem in da bi populariziral kolonijalno politiko, je ustanovil organizacije, ki so imele služiti temu namenu. Glavna med njimi je bila Nemška kolonijalna zveza in njeno geslo: "Mi nimamo prostora, da se razširimo, torej nam je treba kolonij; Nemčija zahteva svoj prostor na soncu" — je šlo po vsej Nemčiji. To propagando je vodil Kusserow; njegov tast je bil Hansemann, ravnatelj Diskontne

banke, ki je sedaj združena z Nemško banko. Ta banka je imela velike intrese v Afriki, predvsem je imela večino delnic dijamantnih poljan v južno zapadni Afriki. Njene želje po kolonijah je torej lahko razumeti.

Leta 1898 so ustanovili Nemško mornariško zvezo, katero je tudi habsburška Avstrija kmalu kopirala. Na ustanovnem zboru je imel glavno besedo multimilijonar Woermann, ki je svoje bogastvo pridobil večinoma z ladjami in je štirinajst let prej kupil Kamerun v Afriki. Nemški buržvaziji so fraze o nemški zastavi, ki bo vihrala po vseh morjih, lepo zvenele in zveza je kmalu imela milijon članov. Oni seveda niso vedeli, da je bil Krupp resnični ustanovitelj zveze, da je bil glavni tajnik Schweinburg njegovo orodje, da je njegov denar vzdrževal zvezo in izdajal Berliner Neueste Nachrichten, list, ki je vodil besno kampanjo proti Angliji, s katero je hotel dokazati nujno potrebo velike bojne mornarice. Uspeh je bil velik; leta 1898 in potem 1900 je državni zbor sprejel zakone o povečanju bojne mornarice. Krupp in Stumm sta imela do izbruha svetovne vojne po pet milijonov mark profita na leto od plošč za ladijske oklope.

Da stvar ne zastari in ne postane dolgočasna, so se snovale nove organizacije, med temi znana šovinistična "Domovinska stranka" (Vaterlands Partei), ki je prva izrekla zahtevo po Ukrajini in drugih delih Evrope in po ogromnem kosu Afrike, dalje "Vsenemška zveza" (Alldeutscher Bund), reakcionarna organizacija, od katere je Hitler podedoval "nauk," da ima Nemčija pravico do vseh krajev, kjer žive Nemci, ali pa ki so jih Nemci "kolonizirali." Ustanovitelji in vodje teh organizacij so bili, dasi ne javno, velekapitalisti Kirdorf, Stinnes, Borsig, Kruppov besednik Hugenberg in nekaj več podobnih. Predvsem se najdejo na tem seznamu imena vseh tistih finančnikov, ki so vlekli svoje profite iz izdelovanja municije in vojnih potrebščin. Prebrisana propaganda je ustvarjala v deželi vojno razpoloženje, veliki kapital je imel svoje prste v politiki—kakor povsod—in profitorska vročica je tirala narod naravnost po poti v klavnico.

Vojna, kot je znano, se ni končala kakor so pričakovali njeni začetniki. Nemški imperijalizem je bil poražen, nemški rudniki v

Loreni in premogovniki v Gornji Šleziji so bili izgubljeni in svetovni trgi so bili zaprti. V Nemčiji je bila "nevarnost," da pride delavstvo na vlado. Velekapitaliste je zaskrbelo in njihovi podrepi "učenjaki" so dobili nalogo, da izdelajo načrt za pokončanje revolucije. Z denarjem velikega kapitala so se začele snovati oborožene organizacije z Junkerji na čelu. 15. januarja 1919 je bil v Berlinu Karl Liebknecht umorjen; ob istem času so v Es-senu bili zbrani Kirdorf, Stinnes, Krupp in Voegler na konferenci in so dovolili pet sto milijonov mark za ustanovitev "protiboljševiške zveze," ki je poslej po vseh industrijskih krajih drzno in brutalno nastopala proti socialističnemu delavstvu. Inflacija, ki je po vojni razmajala vse gospodarske razmere, je prinesla velekapitalistom ogromne profite, ki so jih državne subvencije in reparacijska naročila še pomnožila. Za te mogotce je povojna depresija kmalu minila in začeli so zopet računati in špekulirati po starih navadah. Krupp se je naveličal izdelovanja predmetov za civilne potrebe, v čemer ni toliko dobička kot v kanonih, bojnih ladjah, strojnih puškah in tankih. Poživela se je zopet propaganda za "prostor na soncu," geslo "Drang nach Osten" je zopet dobilo veljavo in nemški generali so pogostoma imeli konference z "belimi" Rusi zaradi Ukrajine in drugih ruskih krajev.

V deželi pa je delavstvo postajalo bolj in bolj nemirno in naraščanje socialističnih sil je delalo denarnim veljakom sive lase. Kjer koli se je pokazalo kaj fašističnega gibanja, so ga torej takoj podprli. Izmed vseh demagogov, ki so v tistih časih nastopali, je pa Hitler zbudil največ pažnje in zanimanja med velikimi finančniki in industrijalci, zakaj njega so smatrali zaradi njegove brutalnosti, demagoštva, brezvestnosti in zvižavnosti najbolj primerne za svoje namene. Leta 1931 so vsi večji posestniki premogovnikov v deželi sklenili, dati "Narodno socialistični stranki" po 50 centov od prodaje vsake tone premoga. Poznali so torej že takrat njen "socialistični" značaj!

Že leta 1927 se je bil Kirdorf meseca januarja sešel s Hitlerjem v Monakovem. O tem sestanku pripoveduje sam: "Štiri ure in pol je vodnik govoril in mi podal podrobnosti svojega programa. Na koncu sem ga na-

prosil, naj napiše to, kar mi je pravil v obliki brošure. To je storil in jaz sem osebno razdal spis v industrijalnih in finančnih krogih. Pozneje sem stopil popolnoma v službo gibanja. Posledica njegove brošure je bila, da je bil vodnik priveden v stik z mnogimi vodilnimi industrijalci v deželi. Zadnji sestanek, preden je prevzel kancelarstvo, se je vršil v mojem domu in navzoči so bili Adolf Hitler, Rudolf Hess, Hermann Goering in mnogi vodilni člani stranke."

Kamor se je podal glavar premogovne industrije, tja so seveda sledili manjši bogovi in tako se je kmalu Thyssen, ki je leta 1922 zahteval od vlade deseturni delavnik, pridružil stranki in leta 1929 povabil Goeringa v svojo velikansko graščino ob Ruhri. Januarja 1932 je priredil v klubu industrijalcev v Duesseldorfu znani sestanek rudniških in topilniških baronov, kjer je Hitler podrobno govoril o svojem programu in katerega je Thyssen zaključil z vzklikom "Heil, Herr Hitler!"

Bankar von Schroeder, član velike Steinske banke v Kolonji (Koeln) je bil med prvimi, ki so podpirali Hitlerja in je pri tem delu sodeloval s Schachtom. To "narodnjaštvo" je posebno zanimivo, ker so ti bankarji vselej, kadar je prišla Nemčija v zadrego in se je bilo bati, da pridejo socialisti na površje, postali separatisti, tako da bi njih ogromne, dobičkanosne posesti v Porenju bile varne vpliva delavskih organizacij. S Francijo so se celo pogajali, da bi prevzela Porenje in Westfalsko pod svoje pokroviteljstvo, toda Anglija je posegla vmes in iz te moke ni bilo kruha. Ko se je fašizem v Nemčiji začel širiti in mu vlada ni stopila na prste, se je v srcih gospoda von Steina in njegovih tovarišev zopet zdramil nemški "patriotizem" in Schroeder je postal eden najzaupnejših Hitlerjevih svetovalcev, je predsednik industrijske zbornice v Koloniji in načelnik finančne zbornice v tistem Porenju, ki ga je mislil pred petnajstimi leti prodati Francozom ter nosi črno uniformo Hitlerjeve garde (SS.).

To so resnični gospodarji v Nemčiji, Hitlerjevi pokrovitelji in stebri in po tem pač ni težko presoditi, kakšne vrste je tisti "socializem," ki ga propagirajo nacisti in najmočnejši velekapitalisti odobravajo.

Socialistično ime v naslovu družbe, ki se

imenuje stranka, pa je le na podlagi slepe pokorščine organizirana garda, je prevara kakor vse, kar govore in pišejo nacisti. Socializem je bil v Nemčiji na dobrem glasu ne le med delavstvom, ampak tudi v krogih inteligence, zato je njegovo ime dobro poslužilo za pesek.

Tako je bilo tudi z antisemitizmom. Razmere v Nemčiji so šle od Hitlerjevega prihoda rakovo pot in nekdo je moral biti za to odgovoren. Kdo je bil kriv inflacije, ki je na tisoče ljudi spravila na beraško palico? Kdo je kriv, da kmetje stradajo, da propada srednji razred, da prihajajo mali trgovci in obrtniki na kant? — Nacisti so pogreli staro bajko in zakričali: "žid!" Židje so bili krivi, da je Nemčija izgubila vojno, da je denar prišel ob vrednost, da so kmetje izgubili domove, da srednji sloji niso mogli vztrajati v konkurenci, da ima Nemčija sitnosti z drugimi državami. Hitlerjevci so obljubili, da napravijo konec in začeli so pogromi, eksproprijacije, izgoni . . . Ljudje, ki so verjeli preprokrom svastike, so se veselili; zdaj bodo odrešeni in drugi časi pridejo. Prišli so drugi časi, toda lahkovernežem so prinesli samo razočaranje. Židje so izgubili svoje banke in trgovine, ampak obrtniki in trgovci niso imeli nobenega dobička od tega, zakaj izpremenilo se ni nič drugega kot da so "čisti arijci" prevzeli podjetja in je mali človek občutil konkurenco še huje kot prej. Marsikdo je tedaj spoznal, da je med židi kakor med kristjani in "arijci" več revežev kot bogatinov in da kapital izkorišča, ne glede, v čigavih rokah je.

Pravi gospodarji Nemčije so torej največji kapitalisti in vse, kar se godi pod svastiko, je njim v prid. Če bi se Hitler drznil, nastopiti proti njim in njihovim izkoriščevalnim interesom, ne bi ostal štiri in dvajset ur na svojem prestolu. Pred vsem svetom nastopa kot neomejeni gospodar Nemčije in skuša igrati vlogo Cezarja, Džingis kana in Napoleona, vse obenem. Veliki finančniki se pa na tihem smehljajo; to jim nič ne škoduje in če ga veseli, naj ima svoje igrače; oni pa vedo in tudi sam mora vedeti, da ni nič drugega kot najet hlapec izkoriščevalcev, ki sme služiti le njihovim interesom in medtem ko grmi in robanta in dviga pest in grozi vsemu svetu, se trese pred peščico svojih domačih denarnih bogov.

Drejčetova pot

E. K.

(Nadaljevanje.)

Čudno! — Vas je mnogo manjša; ali se očem le zdi?
Hiš ni manj kot jih je bilo, dozidali so še tri.
Tu je cerkev, zraven šola kot je bilo v tistih dneh,
ko na koru ob nedeljah je za orgle tlačil meh.

Tu je nekdam trg bil velik in zvonik je bil visok,
zdaj z zaletom bi ponesel ga čez streho dober skok;
prodajalna, kjer v zalogi nekdam bilo je vsega,
je le tesna branjarija kot da nima nič blaga.

Tudi polje, dobro znano, kjer oral je in sejal—
in da pol sveta obsega, bi v teh časih bil dejal—
zdaj tako se vidi majhno, da očem verjeti ni
in ko gleda to uboštvo, ga pri srcu zaskeli.

—Drejče, fante, kaj te grabi? Kakšna bol te je obšla?
Če bi bila bogatija, bi bil sam ostal doma.
Vse je tukaj kot je bilo, ko je to bil ves tvoj svet,
vse se, neizpremenjeno pred oči ti vrača spet.

Le oko ti je drugačno, ker je romalo s teboj,
koder v krajih, prej neznanih ga korak je vodil tvoj;
misli tvoje so drugačne kot se cvet izpremeni,
če rastlina s korenino v drugo prst se presadi . . .

Plah je Drejče stopil v hišo kot da stopa v sveti hram.
Mir ga tukaj je pozdravil. V sobi je bil oče sam.
Leta so se mu poznala bolj kot bi pričakoval,
teža je hrbet zgrabila, sneg na glavo mu je pal.

“Oče!” — Dolgo zrl je v sina kakor da ga ne pozna.
—“Ti si, Drejče? Bi rad videl, kaj da delamo doma?
Kaj pa v mestu? Tam pač bolje kot na kmetih se živi . . .
Saj ne stokam; ampak vendar—slaba je na stare dni.

“No—pa kmalu brat tvoj, Tone, novo mašo bo zapel.
Tisti dan bo kakor svatba, jaz pa zopet bom vesel.
Čast velika je za hišo, kjer se je rodil gospod,
za očeta in za mater—blagoslovljen bo naš rod.

“Miha bo imel kmetijo, Janez mu bo pomočnik.
Ni posest več kakor nekdam, ko je bila zlat rudnik
in se kmet gospodi v mestu, preošabni je smejal;
zdaj naklade so in davki kot da rastle bi iz tal.

“Če je gospodinja dobra, se pa vendar še živi;
če daš zemlji, kar je treba, glada v hiši nikdar ni.
Kmetovanje je na svetu prvi izmed vseh stanov;
revo kmet redi in kralja, pa se ne boji strahov . . .”

Drejče mu je prikimaval in pritajeval svoj dvom;
saj nadvse je oče ljubil stari, borni kmečki dom,
kjer se je kot dete zibal in dočakal stare dni,
kjer povsod povesti truda zapisala mu je kri.

“Kaj pa ti? Kako je v mestu? Dosti dela, nič skrbi . . .
Naj dežuje, naj bo suša—to vam glave ne sivi.—
Le da nisi se izpridil. Slabe družbe se varuj;
bodi vdan, poslušen, priden in železo svoje kuj.”

Rad bi Drejče bil povedal, kaj kovalo njega je,
kakšno družbo si je našel, kam njegova steza gre.
A pogledal je očeta in izmučeni obraz;
starec se mu je zamislil, v srcu je občutil mraz.

“Zdaj pa so te potrdili,” oče zopet je povzel;
“vem, da takrat od veselja si zaukal in zapel.
Bratom dobro je storilo, mati bila je v solzah,
meni, starcu pa ponos je dal mladeniški zamah.

“Suknjo nosil boš cesarsko kakor sem jo nekdam jaz.
Čast ji delaj, zvesto slušaj in izpolni vsak ukaz.
Višji dajejo povelja, tak od nekdam je bil red;
služba mora biti stroga, kam sicer prišel bi svet?”

(Dalje prihodnjič.)

Charlijeva čudna zgodba

IME CHARLIE CHAPLIN je v Ameriki pač dobro znano, toda ne le v Ameriki, temveč po vsem svetu, kjer koli so premične slike postale sredstvo ljudske zabave. To je zelo široko polje, zakaj prav malo je še kotov na tej zemlji, katerih ni osvojil kinematograf in malo je “divjih” plemen, ki še verjamejo, da se godi čudež, če se pred njihovimi očmi razvijajo žive slike. Tako je Chaplinovo ime prodrlo do Eskimov na ameriškem severu in do Čukcev v Sibiriji, do Arabcev v Jemenu in do črncev v Liberiji in če so v Nemčiji danes njegove slike prepovedane, kaže tudi to, da ga tam prav tako noznajo kakor v New Yorku ali Bostonu in—kar je še več vredno, da tudi

razumejo slike iz druge dobe njegovih nastopov in se jih boje.

Mnogo hollywoodskih zvezd blešči le s pomočjo bobneče reklame, ki jo delajo njihovi gospodarji in časnikarski agentje zaradi boljše prodaje filmov, v katerih nastopajo; nekatere imajo zahvaliti svojo privlačnost le svojemu sladkemu obrazu; nekatere se zasvetijo, pa ugasnejo kakor utrinek; nekatere izginejo s površja po krivici, ker mislijo producenti, da mora biti v vsaki sliki kakšno novo ime in kakšno mlajše lice. Chaplin že dolgo ni več odvisen od nazorov in kapric kinematskih mogulov, ki se seveda ne zanimajo za finančno uspešnost ali neuspešnost njegovih slik in za-

to nimajo razloga, da bi delali reklamo zanj. Sam se nič posebno ne sili v ospredje, izdeluje svoje slike tako počasi, da minejo leta, preden pride kakšna nova v promet in skoraj ne bi bilo čuda, če bi bil pozabljen kakor je pozabljenih na tucate igralcev in igralk, katerih imena so včasih polnila vsa gledališča. Pa ni pozabljen. Odkar se je zvedelo, da pripravlja novo sliko, "Diktatorji," čaka na milijone ljudi, mladih in starih, moških in ženskih nestrpno na dovršitev.

Chaplin si je zaslužil priznanje in slavo s svojo genijalnostjo in s svojim delom, s tem, da se ni zadovoljil z velikimi materijalnimi uspehi, ampak je stremel za umetnostjo, se v tem stremljenju razvijal in naposled dvignil komedijo visoko nad nekdanjo hollywoodsko stopnjo.

Chaplin je torej dobro znan. Ni pa tako splošno znano, kako se je začela Charlijeva karijera, kako malo so mu obljubovali prvi časi in kako je dosegel svoje uspehe. Slučaj, ki v literaturi nima veljave in ga ostrogledi kritiki kratko malo ne dovoljujejo v povesti ali drami, se v resničnem življenju ne ozira na pravila in zakone in posega z rebelično drznostjo v najlepše načrte. Nič se ne zmeni, če ga ozmerjamo, ali če ga pozdravljamo. Na tihem se morda muza, češ, seveda sledim tudi jaz zakonu, ali v njem je toliko labirintov, temnih kotov, neosvetljenih senc, da sem nerazumljiv, kadar nastopim; utajiti me pa vendar ne morete, zakaj tukaj sem in vršim svojo nalogo kakor je ukazano . . .

Tudi v Chaplinovo življenje je posegel slučaj in ustvaril priliko, ki mu je odredila smer.

Začelo se je v Londonu. Chaplin je včasih nastopal v tako zvanih glasbenih dvorinah (Music Halls), ki so bile ponekod podobne ameriškim "Vaudevillom." Nastopal je, kadar je dobil posla; večkrat pa je bil brez dela, zakaj komedijantov je bilo mnogo in ravnateljji so hoteli izpremembe. Enkrat, ko je bil že dolgo brez angažmana, je sedel v "salonu" nižje vrste in počasi použival kos sira in kruha, zakaj čim počasneje se jé, tem dalje traja večerja. Vrhu tega so pa tudi njegove misli plavale daleč v drugih krajih, okrog velikih odrov, kjer igrajo veliki umetniki junake in hudobce, žalostne in smešne prikazni iz pestrega življenja, kjer gleda in posluša na

tisoče fasciniranih ljudi in kamor vleče njega srce.

V tem je vstopil mlad, plah človek. Charlie ga je pogledal. Kakor da ga je nekaj pičilo, je skočil s stola in stopil proti novemu gostu. Pozneje je večkrat pravil, da je bilo, kakor da je nenadoma zaropatala budilka. Došlec se je ustavil, snel pokvečeni, trdi klobuk, se uljudno poklonil praznemu salonu in mirno sedel v kot. S komično elegantno kretnjo je potegnil vrečam podobni, razcefrani hlačnici čez koleno, iztegnil noge in pokazal se je par velikih, pošvedranih, žalostnih čevljev.

Chaplin je bil gotov s svojo večerjo in vse njegovo premoženje na tem svetu je bilo nekoliko penijev v žepu. Vendar je naročil čašo piva. Nekaj nerazumljivega ga je držalo kakor začaranega. Za vse na svetu bi bil rad še enkrat videl tujca hoditi. Pravzaprav to ni bila hoja, toda kako bi imenoval čudno kretanje, ki je mladega moža spravljal naprej?

Točaj za barom bi bil rad zaprl in je nepotrpežljivo mahal s prtičem. Charlie je bil nepotrpežljiv, zakaj njegovo bogastvo ni dovolilo, da bi bil naročil še eno pivo. Neznane mu možu se pa ni mudilo in vedel se je kot da je tukaj doma. Naposled pa je bil Chaplin vendar naplačan. Videl je, kako si je tujec obrisal brke, prijel za palico, vstal in plačal račun. Nato je odšel. To se pravi: Oba sta odšla, neznanec naprej, Charlie pa za njim kakor njegova senca, ali kakor njegov dvojček, s sijajem v očeh, posnemajoč natančno vsako kretnjo pred njim se drsajoče podobe...

Charlie Chaplin je našel model, ki ga je izdelal v vseh podrobnostih in kateremu je ostal zvest od prvega skromnega potepuha do svojih neprekosljivih podob v "Cirkusu," v "Mestnih lučih," v "Modernih časih." S tem modelom si je Chaplin dobro zakrpal nekdanj raztrgani žep in dosegel slavo na vseh štirih straneh sveta. Pozabil pa ni.

V nemški reviji "Internationale Literatur," ki izhaja v Moskvi, pripoveduje Hans Natonek velezanimivo zgodbo, ki je v tesni zvezi z rojstvom "trempa Charlija."

Ko je Chaplin prišel v Hollywood, so se njegove razmere kmalu temeljito izpremenile. Namesto da bi bil z velikimi željami, a z majhnim upom romal od agenture do agenture, proseč za kakšno skromno vlogo, so se velike kinematografske družbe trgale zanj.

Slike, v katerih se je kazal, so polnile vsa gledališča in njegovi dohodki so se množili kakor se mu prej nikdar ni sanjalo. Naposled je odprl svoj lastni atelje, da je mogel izdelovati slike po svojem lastnem okusu in s tendencami, katerih večina velikih družb nikakor ne bi bila odobravalna.

Tako daleč je došel Chaplin, ko se pričinja Natonkova storija.

* * *

V zakajeni sobi svojega ateljeja v Hollywoodu je Charlie Chaplin odložil cigareto in se spotikal po perzijski preprogi, ko je še enkrat kazal, kako je onega davnega večera v Londonu sledil možu na ulico. Družba muzikantov je igrala zunaj, zbrala se je velika množica in neznanec je izginil. Charlie ni našel nobenega sledu po njem. Vendar pa se mu je posrečilo, dognati njegovo ime. Billy Hurrydale. Po poklicu je bil voznik.

Charlie se je zamislil. Nato je stopil k telefonu in poklical svojega tajnika. "Pripravite vse za pot. V London grem."

Prišedši v Anglijo, je Chaplin obiskal razna vozniška podjetja. Neki lastnik vozov je našel ime Hurrydale v svojih knjigah in dejal: "Da, to je bil on. Ne bi ga mogel pozabiti. Bil je nepridiprav in v moji službi ni bil dolgo, le kakšne tri mesece. To je bilo pred leti in moral sem plačati tri globe zanj. Moral bi bil prevažati bolne konje in druge izrabljene živali h konjederču, ampak tega nikdar ni storil. Sprijaznil se je z živalmi, jih dobro krmil in vodil k živinskemu zdravniku. Naposled me je prosil, naj ga ne pošiljam več na take žalostne poti. Res. za nobeno rabo ni bil. Znan je bil kot "sentimentalni voznik" in je dobil službo pri nekem pogrebniku, kjer je nosil vence za krsto in jih polagal na grob. Njegov obraz je bil vedno videti tako tragičen, da se je vsakdo moral smejati. Dolgo nisem slišal o njem, potem pa je prišel nazaj, prosit za delo. Ampak kaj bi ž njim? . . . Kajpada, nisem ga najel. Moj svak, ki dela z menoj, pravi, da je Hurrydale natančna kopija nekega slavnega filmskega igralca—toda jaz ne hodim gledat slik, torej vam ne morem povedati njegovega imena. Nekakšen Charlie . . ."

"Chaplin," je dejal Chaplin in ustnice so se mu skremžile.

"Da, da, Chaplin, to je ime. Hurrydale je

izginil. Nobenega resnega dela se ni mogel držati, zakaj kamor koli je prišel, je uganjal neslane burke, oponašajoč onega komedijanta. Zadnje, kar sem slišal o njem, je to, da potuje z nekim majhnim cirkusom po malih angleških mestih."

Charlie je sedel v svoj avto in še močnejša je postala njegova želja, da najde človeka, v čigar življenju je igral, kot je sedaj spoznal, še večjo vlogo kot Hurrydale v njegovem. Sklenil je, da ga mora najti za vsako ceno. Tri avta so zapustila London v treh različnih smerih. Nobene gostilne, nobenega salona, nobene policijske postaje ni bilo, da se ne bi bili Chaplinovi odposlanci ustavili in poizvedovali. Vsak cirkuški voz, vsak okrajni sejm je zbudil upanje. Večkrat se je zdelo, da so našli sled, toda nobena ni bila prava.

In tedaj . . . Nekega dne je zatulil rog avta, ko se je pred njim nenadoma prikazal, prihajajoč s stranske poti, majhen, zelen voz, v katerega je bil vprežen osliček. Mož na vozu se je vedel kot da ravna oslovo pot, v resnici je osel ravnal po svoji glavi. Avto je moral ostro kreniti k jarku, da ne zadene v voz, obenem pa se je osel obrnil proti detelji ob strani ceste in voz se je prekucnil. Preden se je avto mogel ustaviti, je sunil voz in ta se je razletel z vso svojo vsebino na vse strani.

Tri majhne opice so trepetaje čepele v majhnih, lesenih zabojih z napisom "Whiskey"; iz drugega lesenega zaboja, ki se je ob sunku razbil, je prilezla mlada boa, ki je dotlej kakor velik svitek ležala na pisani ruti. Dveletno dete se je strkljalo iz svoje košarice, a ker je bilo povito z debelo plahto, se mu ni nič zgodilo. Bela psica s tremi mladimi ni bila videti prav nič vznemirjena in edini razburjeni član družbe je bila rdeča in zelena papiga, ki se je zapletla v svojo verižico in je na ves glas hreščala: "Come and see the genuine Charlie Chaplin. Come in, gentlemen, come in!" (Pridite in pogledjte pravega Charlija Chaplina. Vstopite, gospoda, vstopite!) Osel se je pasel v detelji, nesrečni voznik si je najprej naravnal klobuk, ki mu je zdrknil na tilnik in se pripravil, da spravi red v zmedo. Tako je bil zatopljen v svojo nalogo, da se ni niti ozrl po avtu in po potnikih v njem. Najprej je razvozljajal papigino verigo in dal ptici kos sladkorja; v zahvalo ga je papiga skušala ugrizniti v prst. Toda kaj storiti s

kačo? Medtem ko je revež mencial tu in tam, se je eni opici posrečilo, odpreti vrata svoje kajbe in—par skokov, pa je bila med vejami jablane ob cesti. V izpraznjeno kletko je voznik položil otroka in ga pokril s plahto, kačo je spravil v otrokovo košaro in povezal ruto vrh nje, potem pa je sedel v jarek in se vdal melanholiji. Prav tedaj pa je pridrdral drug zelen voz. To je bil gospodar menažerije.

Ploha besed se je vsula kakor toča.

“Pokažem vam, kako se razbije moj voz, vi . . . vi . . . baraba. In moja opica, ki prerokuje in dobiva največje napitnine! Poplačali mi boste to, vse do zadnjega vinarja, tudi če moram živeti deset let ob samem suhem kruhu!” In bič je zažvižgal okrog Billijeve temne glave. Ta pa se ni zmenil, razen da je pobral klobuk, ki mu ga je bič zbil z glave. Ko je pazno z rokavom obrisal prah s klobuka, je povzel: “Dobro veste, cenjeni gospod, da je bil vaš Jack naučen, da me suje od zadaj; to je njegova vloga, kako morete torej pričakovati, da me bo ubogal, kadar je vprežen? Le dajte mi dostojnega osla, pa boste videli, kakšen voznik da sem.” In ker je imel prav, je njegov kratki zagovor še bolj razkačil gospodarja. Ta čas pa je Charlie, ki je bil s svojimi tosariši opazoval vso tragikomedijo, pristopil in dejal: “Vse je v redu. Jaz poplačam škodo. Koliko zahtevate?”

Trajalo je le par minut in vsa družba je bila na poti. Karavano je vodil Chaplinov avto, v katerem je sedel Billy, otrok in boa; sledil je konj z zelenim vozom, kateremu je bil pripet razbiti voz in osel Jack je zaključil procesijo. Med potjo je Charlie zelo previdno skušal poizvedovati, kako je živel in kako se je godilo Billyju vsa dolga leta, odkar ga je prvič in zadnjič videl, toda bilo je težko, iz vleči kakšno besedo iz ust potrtega, nezgovornega moža.

Billy se ni čutil srečnega med umetniki. Hotel bi živeti normalno, mirno življenje in rad bi imel normalen, miren in ugleden poklic. Najbolj bi ga veselilo, če bi mogel biti voznik, pa nima nobene sreče. Bil je že natakar, nosač in nočni čuvaj. In potem naenkrat ni mogel dobiti nikakršne službe. Kamor koli je prišel, so ga sprejeli s krohotom kakor kakšnega klovn. “Jaz pa ne morem storiti ničesar. Gospod, jaz sem zelo resen človek. Rad bi se oženil, imel majhen, skromen dom

in živel ob majhni tedenski plači. Pa moram igrati Charlija Chaplina v Peakdownovem potujočem cirkusu! Nimam časti, da bi poznal tega gospoda. Enkrat sem videl njegovo podobno na plakatu in nenadoma sem imel smešen občutek, pa sem zbežal kolikor sem le mogel hitro. Peakdown pripoveduje ljudem na sejnih, da sem jaz Charlie Chaplin, veliki filmski igravec. Moje noge so moja nesreča. Zdi se, da so podobne umetnikovim. Tudi v drugih ozirih sem mu nekoliko podoben. Toda jaz ga ne posnemam, resnično ne; sploh ga ne poznam, prisegam . . . prav tako kakor me on ne pozna in me ne posnema . . .”

Chaplin je vztrepetal. Ko je njegova zvezda začela vzhajati, se je pričela doba Billievih nezgod. Nevedoma je uničil njegovo življenje. Kakor je njegovo posebljenje polagoma postalo mednarodna legenda, tako je resničnemu Billiju postajalo teže in teže, živeti normalno med ljudmi. Senca je zastrla resničnost in Billy je živel usodo, katero je Charlie igral na filmu . . . Original, ne poznavajoč svoje vloge, je naposled postal kopija, kopija pa uživa svetovno slavo kot original! Charlie se je stisnil v svoj kot. Prišel je v Anglijo, z namenom, da najde Hurrzydala zaradi spomina na veliki koncept svojega življenja . . . toda nikdar se mu ni sanjalo, da bi bil zastupil življenje človeka, kateremu je tako rekoč imel zahvaliti za svoje umetniško rojstvo.

Pri popoldnevni predstavi je Charlie zvedel, da je vsa Peakdownova družina, oče, mati, tri opice, papiga, boa in Billy ena umetniška enota. Oče Peakdown je okliceval predstave, bobnal in vabil na vstop, medtem ko je mati, s kačo okrog vratu, pitala papigo z orehi, dokler ni začela hreščati: “Here’s the real Charlie Chaplin. Come in, gentlemen, come in!” Nato je povzel oče Peakdown: “Z velikansko žrtvijo, dame in gospodje, se mi je posrečilo, da vam morem prikazati svetovno slavnega ameriškega filmskega igralca Charlija Chaplina, ki je osebno navzoč. To ni nikakršna prevara, nikakršen mehanizem, nikakršna voščena podoba. Pridite in prepričajte se sami. Predstava se pričinja! Tu je vhod, gospoda, tu je vhod . . . Mary, pobiraj vstopnino!”

Billy pa je stal notri kakor je vedno stal, izgubljena duša, strmeč z velikimi, okroglimi, tragičnimi očmi v prazno bodočnost. Bil

je popolnoma opravljen kot Charlie Chaplin, Peakdown pa je grmel in kazal z ravnalom posameznosti podobe kakor da kaže mrtev predmet. Ko je končal svoj govor, je podal Billyju palico in dejal: "Nastopite!"

Billy je zavrtel palico in obotavlja se začel stopati. In ko je kot nevedoma sunil klo-buk s palico, ga potem pobral in začel brižno brisati prah z rokavom, so se gledalci začeli smejati. Smešno se jim je zdelo, ampak ganjeni niso bili kakor je bil ganjen Charlie Chaplin, ki je zrl v lice prototipu svoje umetnosti, v njeno zibelko, v njen dom. Nekaj mučnega ga je prijelo, vstal je v njem nepremagljiv nagon, da stori kaj v situaciji, ki mu je postajala neznosna—in naenkrat je bil na odru in osupli gledalci so videli namesto enega dva Chaplina, izvajajoča enake žalostne in smešne kretnje. Za Hurrydalovim hrptom je

Charlie zašepetal svoje ime. To je bilo dovolj. Z mehkobnim, presunljivim krikom strahu je Hurrydale skoraj padel z odra in začel bežati—bežati, čim hitreje je mogel, proč od ljudi, od odra, od Peakdownovih in od Charlija Chaplina. In slavni igralec, ki je že stopil, da bi pohitel za njim, se je nenadoma ustavil; in ko so mu solze zalile oči, je videl Billyjevo silhueto bledejšo in bledejšo, dokler ni izginila v daljavi . . .

Peakdown je bil iz sebe in je klel kakor blazen. Večerna predstava se bo takoj pričela, a kje je Billy? Tedaj se je pa med stebroma šotora prikazal Charlie Chaplin, zlezal na oder in odigral Billyjevo vlogo, jo odigral enako dobro, ne bolje in ne slabše . . .

Tisto noč je Chaplin odplul v Ameriko.

V neki banki je bila vložena gotova svota na ime Billy Hurrydale.

Japonski revolucionarji na Kitajskem

MALO VESTI je čitati z Daljnega vzhoda, odkar je nacizem vrgel baklo v evropsko smodnišnico; pa vendar ni postala usoda Kitajske nič manj važna kot je bila pred roparskim navalom na Poljsko in sicer važna ne le za Kitajsko samo, ampak za vso Azijo in za Pacifik in končno za ves svet. Do konca vojne je pač še daleč in vojaških uspehov na kitajski strani doslej ni mnogo, vsaj ne senzacionalnih kot so se zdele nekatere japonske zmage in osvojitve. Ves način kitajskega bojevanja izključuje bobneče in kričave zmage; kakor pravi Pearl Buck, ki je živela na Kitajskem od svojega rojstva, dokler se ni pred dvema leti vrnila v Ameriko in res pozna Kitajce: Oni mislijo, da bo zmagal tisti, kdor bo živ; to pomeni, da ne marajo doprinašati žrtev zgolj zaradi heroizma in "neminljive slave," ampak varčujejo z življenjem, kolikor je le mogoče in torej ne izzivajo bojov, v katerih bi nujno morale padati trume, temveč rajši mučijo sovražnika z gerilskimi metodami, ki mu prizadevajo ogromno škodo, mu nikdar ne dajo miru in prinašajo v ondotnih razmerah večje uspehe kot velike bitke mnogih armadnih zborov.

Poročila japonskih militaristov se glase tako kot da je Kitajska že definitivno pre-

magana in ni zanjo nobenega upanja več. Tak način govorjenja je seveda kot taktika razumljiv; tudi potreben je zaradi japonskega ljudstva, ki mora neprenehoma dajati vojake za vojno, katere ne razume in je ni želelo. To ljudstvo je treba ohraniti pri dobri volji, ker je naposled kljub vsej vzgoji, vsem tradicijam in "razlikam značaja" vendar človeško in včasih že vpraša, kdaj bo pravzaprav konec vojne, o kateri so mu pravili, da bo trajala le par mesecev.

Japonski mogotci se sicer vedejo kot da jim ljudstvo ne dela nobenih skrbi. Saj so vsi Japonci ena božanska družina, cesar-bog je njihov oče in kar on ukaže, mora biti prav—brez vprašanj, brez ugibanja, brez pomislekov. Taki so Japonci bili in bodo—vekomaj.

Čim glasneje pa v Tokiju trdijo, da je tako in da ne more biti nič drugače, tem bolj se človeku vsiljuje dvom, ali je res še tako. In če pogleda bolj pod odejo in preuči razmere, se lahko prepriča, da militaristični gospodje sami ne verjamejo vsega, kar govore.

Če bi bil ves japonski duh tako uniformiran, kakor nam pripovedujejo in kakor žele, da bi bil, kako bi bilo tedaj mogoče, da so Kitajci neštetokrat našli pri japonskih vojakih, vojnih ujetnikih ali padlih, letake in bro-

šure protivojnega, protifašističnega in protimperijalističnega značaja? Zakaj se vojaki vsak čas izprašujejo in se njih prtljaga preiskuje? Zakaj razdele rekrute tako po vseh mogočih četah, da ne ostaneta ne dva iz ene vasi skupaj? Odgovor je enostaven: Ker se ne zanašajo na priproste Japonce več tako kot govore in vedo, da sega revolucionarna propaganda tudi v vojsko in ima tam svoje pristaše. Nemara njih število ni zelo veliko, toda tako seme je nevarno in tla, na katera pada, postanejo lahko nepričakovano radovitna.

Nekateri Japonci so celo aktivni zavezniki Kitajcev in naravnost sodelujejo ž njimi. Najodličnejši med temi je pisatelj Vataru Kadži, ki ima burno revolucionarno preteklost za seboj in za čigar glavo bi japonski mogotci drage volje dali lep kupček jenov. Kadžiju ob njegovem rojstvu ni bilo prerokovano, da postane kdaj marksističen revolucionar; njegovi starši so bili dobro stoječi posestniki samurajskega, to se pravi plemenitaškega rodu. Na njihovi zemlji je vedno delalo večje število delavcev. V svoji zgodnji mladosti je Kadži želel postati mornariški častnik. Leta 1923 je prišel na cesarsko univerzo v Tokiju. V istem letniku ž njim je bil princ Jamašina, ki je užival vsakovrstne privilegije in drugi dijaki so mu morali izkazovati časti kot članu cesarskega božanskega doma. V tistih časih pa je bilo med dijaki mnogo uporniškega duha in o marksističnih naukih se je na vseučilišču javno razpravljalo. Prinčeva nadutost ni bila njegovim tovarišem nikakor všeč in tri leta so bojkotirali vsa predavanja, na katerih je on bil navzoč.

V tem ozračju se je tudi Kadži navzel radikalnega duha in začel študirati socializem. Misli na mornarico je dal slovo in ko je leta 1927 promoviral in dobil svojo diplomu, je začel pisati za levičarske liste in revije. To ga je kmalu privedlo v aktivno radikalno gibanje, katero je vodila Delavska in kmečka stranka. Pomagal je ustanoviti šolo za siromašne kmete in njih otroke in opravljal organizatorično delo v Nijigati, kjer je na stotisoče kmečkih najemnikov živelo v nepopisno bednih razmerah. Delo je rodilo uspeh; na tisoče najemnikov se je vpisalo v strokovne organizacije in agitacija se je razširila v mnogih drugih pokrajinah.

Leta 1928 je policija posegla vmes. Are-

tirala je več kot tisoč petsto "komunistov," dasi stranka takrat sploh ni bila pod komunističnim vplivom. Istega leta jih je bilo še enkrat več kot tisoč aretiranih, leta 1929 pa je bil tudi Kadži med njimi. Obdolžen je bil članstva v Protiimperijalistični zvezi. Dokazati mu niso mogli ničesar; da bi izsilili priznanje, so ga vsak dan bili dve uri po kolenih in nogah. To je trajalo mesec dni, a ko priznanja vendar ni bilo, so ga izpustili. Kmalu nato so ga zopet prijeli, "zaradi načela," ponovili prejšnje mučenje, in ko je ostalo brezuspešno, so ga zopet izpustili.

Ko so reakcionarni militaristi prišli na krmilo in so napadli Mandžurijo, se je radikalno gibanje poživel. Letu 1932 je protimperijalistična zveza izdajala revijo "Bojna fronta"; Kadži jo je urejeval in imela je več kot trideset tisoč odjemalcev med delavskimi organizacijami in intelektualci. Vojaška diktatura pa je rodila razne fašistične skupine in terorizem proti delavskim organizacijam je šel v klasje. Leta 1933 je bil Kadži tretjič aretirán. V nekem zaporu je policija pretepla slavnega pisatelja Kobajašija Taksidžija do smrti. Med njegovimi stvarmi je našla Kadžijevo karto. To je bil zadosten razlog za aretacijo. Ker pa mu niso mogli dokaazti nič drugega, so ga premeščali iz zapora v zapor. Svojemu prijatelju Edgarju Snowu, avtorju knjige "Rdeča zvezda nad Kitajsko" in mnogih spisov o Daljnem vzhodu, je pravil o tem:

"V Tokiju je več kot osemdeset policijskih zaporov in v vsakem lahko drže jetnike dva meseca brez obravnave. Ker me policija ni mogla obdolžiti nobenega zločina, razen da sem poznal Kobajašija, ki je bil moj najboljši prijatelj, so me pošiljali zdaj v ta, zdaj v oni zapor. V umazanih, smradnih celicah, v katere sem prihajal, je bilo navadno poprečno po dvajset oseb in večina jih je bila bolnih. Policisti so me znali zvezati, dvigniti s tal in pretepsti do nezavesti; potem so me polivali z mrzlo vodo, da sem se osvestil in so me vnovič začeli tepsti. — Enkrat je bil vtaknjen neki ropar v mojo celico. Zvedel je, da so me imeli na sumu za radikalca in je začel govoriti o nekem revolucionarju, čigar ime je bilo Kobajaši Tekidži. Ko sem mu povedal, da je bil Kobajaši moj prijatelj, je pokleknil pred menoj in mi hotel poljubiti roke. Pravil je, da je bil na policijski postaji Sukidži, ko je bil

Takidži ubit. Videl je, kako so ga pretepali do smrti in je slišal, ko je, prav preden je umrl, vzkliknil: 'Ne izgubite poguma, sodrugi, Kobajaši ni sam!' Uboga para, ki mi je to pripovedoval, je vedel vse o Takidžijevem delu in se je jokal, ko mi je pravil svojo storijo."

Nihče ne ve, koliko političnih jetnikov je bilo v teku zadnjih desetih let ubitih na Japonskem, a Kadži je osebno poznal okrog petdeset revolucionarjev, ki so bili v letih 1932 in 1933 v policijskih zaporih mučeni do smrti.

Ko so se naveličali pretepanja, ki jim ni prineslo nobenega rezultata, so ga izpustili in Kadži je zopet pisal in organiziral. Prevedel je med drugim večino spisov kitajskega socialista Lu Hsuna na japonsko. Medtem se je policija začela posluževati druge taktike, ki je bila po drugih deželah že davno znana. Fašisti, policijski špijoni in provokaterji, vojaški žandarji so postajali člani delavskih organizacij in gibanje je vsled tega silno trpele. Kadži je bil zopet aretiran; šest mesecev so ga držali v policijskem zaporu v Tokiju in potem poslali v ječo brez vsake obravnave. Ko je odsedel več kot eno leto, je bil nenadoma izpuščen. Kmalu pa je spoznal, zakaj so bili tako nepričakovano milostljivi. Opazil je, da so mu bili neprenehoma špijoni za petami z očitnim namenom, da bi zvedeli za njegove prijatelje in tovariše. Moral je torej opustiti vse stike, da ne bi spravil drugih v nevarnost in je dolgo živel v največji mizeriji, v večnem strahu pred novo aretacijo. Naposled se mu je vendar posrečil beg, ko mu je neki prijatelj poskrbel mesto samurajskega igralca v potovalni gledališki družbi. Na ta način je prišel na Kitajsko. Bil je v Šanghaju, opravljajoč revolucionarno delo, ko je izbruhnila vojna. Japonska policija je prežala nanj tudi tukaj. Ko je v Hong Kongu stopal na vlak, z namenom, da se odpelje v Kanton, so ga skoraj prijeli; vendar se mu je posrečilo, da jim je ušel in se jim izgubil izpred oči.

Ko je s svojo ženo živel v Vučangu, so Japonci bombardirali poslopja, v katerih je bil nastanjen politični oddelek kitajske armade. Na tisoče kadetov je zbežalo na neki hrib v bližini. Kadži in njegova žena ž njimi. Našla sta zavetje v neki koči, a komaj sta bila notri, je bomba porušila stene in zabarikadirala vhod. Ko so ju prijatelji izkopali, so dognali,

da je bomba eksplodirala komaj dva palca nad streho.

Na to sta se preselila v pozabljen del mesta, kjer ju ne bi nihče iskal. Ni bilo dolgo, ko so prišli japonski letalci zopet obiskat mesto. Letali so zelo nizko, kakor da iščejo določen cilj. Čez nekaj časa so začeli krožiti natančno okrog njune hiše in naposled so spustili bombe in odleteli. Merili pa vendar niso prav dobro; mnogo ubogih Kitajcev je bilo ubitih. Kadži in njegova žena pa nista bila zadeta. Ko so Kitajci preiskali napad, je bil neki izdajalec aretiran; dognalo se je, da je z velikim zrcalom dajal japonskim letalcem znamenja in nato pobegnil. Po tej izkušnji sta se Kadži in njegova žena preselila, ne da bi komu naznanila svoj novi naslov.

Kadži je zaposlen v propagandnem oddelku političnega urada. Ž njim dela mnogo Kitajcev, ki so bili izobraženi na Japonskem in vodijo propagando med Japonci in Korejci na Kitajskem, v Mandžuriji, Koreji in na Japonskem. Kadžijeva roka je povsod; on je sodeloval pri sestavi proglosa, ki so ga kitajski letalci metali na Japonskem na svojem glasovitnem poletu brez bomb, pri koncipiranju letakov, ki jih nosijo kitajski vojaki s seboj, da jih puščajo na bojiščih, v mestih, iz katerih se umikajo in kjer koli jih morejo japonski vojaki najti. Njegova žena, Juki Ikeda je enakega prepričanja in sodeluje ž njim.

Kacuo Aojama je imel drugačno mladost. Kot otrok je ostal brez očeta in matere in neka siromašna družina ga je vzela za svojega. Za šolanje ni bilo sredstev, njegova znanstvenost pa je bila ogromna. Učil se je torej večinoma sam. Ko je znal dovolj čitati, je bila prva knjiga, ki mu je slučajno prišla v roke, "Socialističen svet," ena izmed prvih socialističnih knjig, kar jih je bilo tiskanih na Japonskem.

Njegov boj za obstanek je bil trd. Dolga leta se je vdinjavajal tujim ljudem. Ko je bil šestnajst let star, je dobil delo v neko tovarni. Po noči je s pomočjo prijateljev študiral angleščino, ruščino, kitajščino, zgodovino, politično in gospodarsko znanost. Za večji del svoje socialne in kulturne izobrazbe je hvaležen dvema tovarišema, Oniva in Sato, s katerim sedaj še vedno sodeluje na Kitajskem. Smatrajo ga za enega najboljših voditeljev delavstva težke industrije.

Ko je izbruhnila vojna, je bil v Šanghaju, a ker mu je tam bilo nemogoče delati, je odšel v Nanking, kjer je sodeloval pri "propagandi med sovražnikom." Glavno zaslugo si je pa pridobil z organiziranjem korejskih čet, ki se sedaj bojujejo s Kitajci proti svojim japonskim gospodarjem.

Kadži, Aojama in drugi revolucionarni Japonci porabijo tudi mnogo časa s predavanji za japonske vojne vjetnike. Zlasti mnogo se bavijo z letalci. Kadži in njegova žena opravljata sedaj to delo v pokrajini Kvangsi. Mnogo japonskih jetnikov sicer odklanja izprva vsak razgovor s svojimi antiimperijalističnimi rojaki, toda Kadži in Juki, ki sta oba nenavadno blaga značaja, si kmalu pridobita ugled in zaupanje.

Kadži pravi, da prihaja večina japonskih vojakov naravnost s kmetov in imajo le meglene pojme o razlogih vojne, političnega znanja pa sploh ne. Čutijo se silno osamljene in skoraj vedno iščejo priliko za samomor. Zatorej jih skušajo revolucionarji predvsem odvrniti od samomorilnih misli in potem obuditi v njihovih dušah nov up. S tem postopanjem so dosegli take uspehe, da je Aojama predlagal kitajski vojaški oblasti za nekatere, da jih izpusti in jim dovoli, da vstopijo v mednarodno brigado.

V prvih mesecih vojne so se Japonci tako bali vjetništva, da so za vsako ceno poskušali samomor, tudi če so bili ranjeni. Skakali so z vlakov, se strkljali z nosil v kakšen prepad, če so mogli doseči zdravniški inštrument, se je večkrat zgodilo, da so zabodli strežajko, zdravnika in naposled sebe. Naposled so Kitajci zvedeli, da je japonska propaganda pravila vojakom, da denejo Kitajci vsakega vjetnika živega iz kože, da mu izrežejo srce in ga pojedjo in podobne grozote. Da bi odpravili ta strah, so sedaj kitajski vojaki naučeni nekaterih prijateljskih japonskih besed; razen tega imajo listke, ki pravijo v japonskem jeziku, da nima Kitajska nobenih preprirov z japonskim ljudstvom in obljubujejo bratško postopanje z vsakim Japoncem, ki se vda.

Ta propaganda je dosegla več uspeha kot bi bilo misliti. Če se pokaže tak listek vjetniku ali ranjencu, vpliva nanj kakor pomirjevalno sredstvo. Zlasti baje velja to za osmo potno armado (nekdanjo rdečo armado), ki je med Japonci znana zaradi blagega ravnanja z

vjetniki. Znano je tudi, da so pri osmi in pri novi četrti armadi Japonci. Če se sedaj zgodi, da pride manjši japonski oddelek v past in ga pozovejo, naj se vda, odloži orožje, medtem ko bi se bili prej bojevali, dokler ne bi vsi padli ali bili tako ranjeni, da bi bili nesposobni za boj.

Aojama trdi, da je mnogo mlajših, zlasti rezervnih častnikov odločno protifašističnih in da sovražijo vojno. Celo med višjimi častniki, zlasti med letalci v Mandžuriji se najdejo posamezni antifašisti. In če teh v vsej Mandžuriji in Kitajski ne bi bilo več kot sto, ki v danem slučaju njih vpliv vendar dosegel tisoče.

Kadži, Aojama in njihovi tovariši imajo tesne stike z Japonsko in z zasedenimi kraji. Po njihovem mnenju kažejo številni slučaji samomorov, uporov, nepokorščine in dezertacij, da ni v armadi več vse tako kot je bilo. Protivojni duh se širi. Med poveljniki posameznih okrajev, med vojsko in mornarico narašča ljubosumnost. Socijalna revolucija na Japonskem po končani vojni se sicer ne more smatrati za gotovo, nikakor pa ni izključena, kar se razlogi zanjo neprenehoma množe. Če pa bi armada doživela tak poraz, ki se ne bi mogel utajiti pred vojsko samo in pred ljudstvom doma, je revolucija skoraj neizogibna.

Aojama pravi, da je tristo tisoč delavcev na Japonskem v revolucionarnem taboru; pristaše imajo celo med industrijalci in srednji sloji so bolj pristopni novim idejam. Toda od tega razpoloženja do akcije je dolga in težka pot, ki zahteva mnogo dela, potrpežljivosti in previdnosti. Policijska špijonaža na Japonskem se je potrojila, odkar je vojna in preden se more storiti kaj odločnega, bo treba zdrobiti ta sistem. Japonski revolucionarji ne govore o nikakršni "proletarski" diktaturi, temveč imajo v programu porušnje militarističnega fašizma in ustanovitve demokratične ljudske vlade. Končati hočejo vojno s Kitajsko in rešiti japonske gospodarske probleme s socijalistično prerureditvijo in z mirno mednarodno kooperacijo s Kitajsko in s socijalističnimi in demokratičnimi državami. Če dosežejo oblast, mislijo predlagati Kitajski, Mandžuriji, Mongoliji in Koreji izbero med popolno neodvisnostjo, ali pa fede-

racijo demokratičnih, protifašističnih azijskih držav.

Z ozirom na sedanji položaj se zdi, da je to nekakšen maksimalni program, ki se bo mogel uresničiti nemara v kakšni daljni bodočnosti. Zanimivo pa je vendar, da se je zdel nekaterim tujim visokim diplomatom dovolj resen, da so vprašali te japonske revolucije-

narje, kakšne namene imajo z ozirom na tuje interese na Daljnem vzhodu. Včasih imajo diplomatje dobre nosove—vsaj to je njih poklic. Vsekakor pa je stvar sama na sebi dovolj zanimiva, da se posveti dogodkom na oni strani sveta več pažnje kot je zadnje čase kažejo "zastopniki javnega mnenja."

Julkina zmota

E. K.

19.

TISTO NOČ JE RIKO trdno spal. Mnogo se mu je sanjalo, nič pa ni vedel, o čem; spominjal se je le, da je bilo vse zmedeno, neverjetno, nemogoče. In zdelo se mu je, da je tudi sam ves zmeden in da se godi nekaj neverjetnega. Šel si je skuhat kavo in tedaj se mu je vrnil v misli snočnji večer. Čez noč je bil popolnoma pozabil, kaj se je zgodilo. In sedaj se je vrnila bolečina v prsih, nekje med rebri kakor da se mu dela bula.

Vse skupaj me nič več ne briga—je bil dejal Julkinemu očetu; takrat je mislil, da je res tako, pa vendar ni. Nekdaj, ko je bil ne-sporazum med njima in ji je bil rekel sam, da ji ne bo stal na poti, če najde drugo ljubezen, je čutil, da ne bi mogel preživeti njene izgube. Tudi sedaj je vse to hudo bolelo, ampak nič ga ni gnalo v samomor. Vztrajati je vendar treba, če že ne za drugo, pa zaradi otroka in pa—življenje se le ne meče kar tako od sebe. Toda to življenje bo treba preurediti in to ne bo lahko.

Popil je kavo in se odpravil v pisarno.

. . . Če bi se bilo to zgodilo, ko sta bila sprta . . . Vsaj razumljivo bi bilo. Zdaj pa, ko je bil že do dobrega prepričan, da ga ljubi, seveda ne kakor on njo, zdaj, ko ni bila v njegovi duši niti senca dvoma . . .

Na vlaku je imel občutek, da ga vsi sopotniki nekam čudno gledajo. Pa ne, da se jim smili!

Nič drugače niso gledali kot vsako jutro, nekateri, ki so ga poznali po obrazu po skoraj vsakdanjem srečavanju na istem vlaku, so mu mimogrede pokimali, nenavadnosti pa ni bilo niti sledu. Na misel mu je prišlo, da nihče

nič ne ve. Kako bi? — In kako bi bilo, če bi jim povedal?

"Gospoda sotrpini, moja žena se hoče ločiti od mene. Varala me je—ne vem, kako dolgo. Kateri mož pa ve kaj, če mu žena nasaja rogove? Morda veste vi? Komaj toliko me poznate, da hodim vsak dan z vami na tlako, a najoddaljenejši tujec bi bil lahko vedel več kot jaz. Morda so vedeli in so me na tihem pomilovali in se mi rogali. Toda v čem je sramota? V zaupanju? Kakšen pa bi bil svet, kakšno življenje brez zaupanja? Ampak zdi se, da jaz ne poznam sveta in ne razumem življenja. Zaupati je bedasto; nič se ne sme verjeti, vse je treba sumiti, za vsem vohuniti; glumiti se mora zaupanje, da se osumljenec čuti varnega, potem pa—hajd za njim, skrivoma, po prstih, po trebuhu kakor detektiv iz senzačnega romana. Bil sem bedast in sedaj naj bom plemenit, pač zato, ker sem bil bedast. Greh naj si naprtim, o katerem nič ne vem, da ona lahko ostane čista in bela, nedolžna žrtev moške razuzdanosti . . ."

Prijel se je za glavo. Ali je res govoril? Ali je zadremal in sanjal, ali pa buđen sanjal?

Sprevodnik je prišel naznanjat, da je prihodnja postaja zadnja. Opravljal je to mehanično, ker je tako predpisano. Kaj bi opozarjal potnike, ki poznajo že vsak grm ob progih in vedo nemara po ropotanju koles, kdaj je čas, da pograbi klobuke, ročne torbe in po zimi plašče, pa začno polagoma stopati proti izhodu. Riko pa ga je v duhu pozdravil, ker ga je njegovo monotono mrmranje spravilo do zavesti.

Kako lahko bi človek znorel . . .

V pisarni so se ponavljali taki momenti.

S šefom sta si dobra; ali ne bi bilo prav, da bi mu povedal? On se mu ne bi smejal, ker je razumen človek. Kdo ve, ali je oženjen? Nikdar ga ni vprašal; ali se sploh vprašuje za take reči? Mogoče je, da ima izkušnje in bi mu mogel svetovati . . .

To bi bilo kakor da se slači do nagega. In tu je delo, ki mora biti opravljeno, pa ne zamenarjeno, ker je njemu nekaj ušlo, česar ni znal prikleniti. Če bi šef kaj čital v njegovih očeh, ki morajo biti kalne, mu rajši pove, da je imel neprijetne sanje, ali pa še bolje, da se je napil, ker so mu zvišali plačo . . .

Plačo! — Čemu je to zdaj potrebno? Sam se ne bi bil niti zmenil za denar, če ne bi bilo zaradi Julke. No — pa . . .

O—Julka ima izkušnje z revščino. Sicer morda ni bila baš revščina, skromno pa je bilo in njo je mučilo. S svojo drugo ljubeznijo je torej pač morala biti bolj previdna; če bi jo bil ti znal oblačiti kot kraljico in ji odpreti vrata visoke družbe na stežaj, bi bila njena ljubezen morda ostala doma . . .

Vsak dan se je to ponavljalo. Branil se je takih misli, pa so prihajale, kadar so ga najbolj motile. Čitati skoraj ni mogel. Prišel je do zadnje vrstice na strani, pa se je nenadoma zavedel, da ne ve, kaj so gledale njegove oči, ker je bil um v čisto drugi deželi. Na ulici se je včasih skoraj zaletaval v ljudi, pri kosilu je hotel jesti juho z nožem in enkrat, ko se je namenil v prodajalno po črnilo, je nevedoma zašel v kino.

Razburjal se ni več, tudi očitki so odpadli iz njegovih nemih monologov. Začel je sam sebi razlagati, da se je moralo tako zgoditi in da je gotovo sam kaj kriv, vse stikanje po preteklosti mu pa ni moglo pokazati njegovega pravega greha. Morda sploh ni bilo greha in je prišlo po tistih čudnih potih, po katerih hodimo kakor jadra barka brez krmarja; veter piha in ladja se giblja; če bi imela zavest in bila v sorodu z "razumnim človekom," bi najbrže trdila, da gre, kamor jo vodi njena volja . . .

Naposled—če bo resnično srečna, blagoslovljena ji bodi pot. Ampak srečo so razlagali na sto načinov, pa vendar komaj kdo ve, kaj da je. Če bo imela vse to, po čemer koprni, si bo vsaj domišljala, da je srečna in—to bo

pravzaprav tako kakor da je res našla srečo. Torej—zgodí se kakor je zapisano . . .

Le da bi mogel manj misliti na to in bi se njegov um sprostil . . .

* * *

Jutro po Rikovem obisku je oče prijel Julko.

"Ti—dekle, ali je res, da si znorela?"

"Jaz nisem več otrok, da bi z menoj tako ravnal. Lahko si mislim, kam cikaš. Ampak to je moja zadeva in ti je niti razumeti ne moreš."

"O—ali res ne?—Če te ne bi poznal kakor svoj nos, kadar mu nahod nagaja, bi lahko tako govorila. Jaz ne razumem, ti pa. Niti ne veš ne, kaj počenjaš."

Julka je privabila umetno sanjavost v svoje vodeno modre oči, da je bila videti kakor mesečnica in z glasom, ki naj bi bil izražal patos, odgovorila:

"Moje srce je moja last in če sledim njegovemu klicu, se to ne tiče nikogar drugega."

"Glej no," je vzrožil oče; "nikogar ne. Kaj pa je Riko? Tvoja cunja? Zaslužila bi tako zaušnico, da bi se začela obračiti sama okrog sebe in se ne bi mogla več ustaviti. Če ti je ne pripeljem, se zdržujem le zato, ker si tako neznansko neumna, da ne veš, kaj delaš. Mene ne premotiš s svojimi pogledi, tudi s svojimi vzdihmi in besedami ne. Da te ni Riko že zdavnaj spoznal tako, kakršna si! On da bi te spodil s palico, z metlo, to ne bi bilo nič čudnega, ampak da siliš ti od njega, ko bi morala poljubiti tla po katerih hodi, to je tako blazno, da bi te morali zapreti v norišnico. Nikar ne misli, da najdeš v vsej deželi moža, ki bi ti tako prizanašal in te tako razvajal kakor te je on."

Sanjavost je izpuhtela iz Julkinih oči in njen glas je bil trd.

"To vam je pravil Riko? Tako pogumen je postal? — Torej mu bo treba porezati greben."

Oče jo je ošinil s pogledom.

"Jaz ne prenašam poš. Moj jezik teče po mojem in ti pove, kar ti gre. Riko? — Že davno sem ti povedal, kaj je zamudil pri tebi, ko je bil še čas. Zakleni se v svojo sobo, premisli vse, kar je bilo, spomni se, kako te je nosil na rokah in kako si ga zato trpinčila, prikljiči si pred oči njega, kakršen je in primerjaj ž njim vse tiste, ki se ti ližejo, videči, ka-

ko si neumna in lahkoverna. In kadar prideš do spoznanja resnice, pojdi ponižno k njemu in ga prosí odpuščanja. Mehak kakor je, ti nemara res odpusti.”

“Vi živite v tistih časih, ko je žena bila sužnja in je morala možu umivati noge. To je minilo. Jaz sem svobodna in storim, kar vem, da je zame prav.”

“Če bi res vedela, bi že bilo nekako tako, četudi je treba misliti tudi na tistega, ki je najbolj prizadet in ima pravice . . .”

“Pravice? — Saj sem rekla: vse pravice ima mož, žena pa bodi dekla. Mislite, da ne vem, kako in kaj? Pri vas je bil in moledoval —kako pa bi sicer vedeli, da gre za ločitev. Vi ste ga podpihovali in on . . . Ampak to mi bo poplačal! Kakar bom prosta in ne bo več mo-

gel reči “da” ali “ne” tedaj mu pokažem . . .

Oče je vzrastel.

“Poberi se mi izpred oči, da se ne spoza-bim in te ne naklestim kakor kadar mlatijo! Da se drzneš le pomisliti! To te kaže majhno in nizkotno, kakršna si v svojem srcu. Zdaj ga še potrebuješ, zakaj če se postavi po robu in pravi “ne,” bodo vse tvoje neumne fanta-zije pri kraju. Kadar ti pa da še to zadnje in ne moreš ničesar več zahtevati od njegove ne-dosežne dobrote, tedaj bi se upala . . . Poberi se in mojim očem se ne prikaži več.”

Julka se je zdrznila kakor da jo je ople-tel bič. Glava se ji je sklonila, oči so se ji za-lile, obrnila se je in se bolj odplazila kot od-šla. Oče je zaloputnil vrata za njo.

(Dalje prihodnjič.)

Nov slovar

GOSPOD ZVONKO NOVAK izdeluje—ali je že izdelal nov angleško-slovenski slo-var in nam je poslal na ogled črko N, ki obse-ga okrog štirideset strani. Ker je to ena bolj skromnih začetnic v angleščini—črka S, na primer obvladuje več kot šestkrat toliko be-sed—je lahko razumeti, da je to po obsegu zelo veliko delo. Gospod Novak je očitvidno nameraval, sestaviti kolikor mogoče popoln slovar, ki naj bi služil vsem jezikovnim potre-bam. Ker doslej takega dela sploh nimamo, angleščina pa je, ne le v Ameriki in v angleš-kih deželah, ampak poleg francoščine in, zad-nje čase ruščine, po vsem svetu velevažen je-zik in ima bogato literaturo, izpolnjuje tak slo-var zelo občutno vrzel.

Da bi izrekli sodbo o njem, nam je seve-da na podlagi ene same črke nemogoče; toliko se pač lahko vidi, da se je leksikograf resno poglobil v svojo nalogo in podal mnogo več kot prevoden besednjak, kakršnih smo doslej bili vajeni. V marsičem je podoben znanemu Websterjevemu slovarju, s to razliko seveda, da je ta ves angleški, ker je namenjen angleš-ko govorečemu občinstvu, gospod Novak pa s svojim delom odpira Slovincem pot do angle-ščine. S tem namenom prinaša izgovarjavo angleškega originala z naglasom. Najbrže ima uvod, ki razlaga pomen črk in znakov, katerih se poslužuje, da omogoči čitatelju pravilno

nijansiranje in akcentuiranje. To je zelo važ-no, zakaj brez teh znakov, bi človek, kateremu angleščina ne gre že brez slovarja gladko, ne-štetokrat prišel v zadrego in zmoto. Naš “e,” na primer, se piše vedno enako, besede bel, grem, veš, rep, vodè, sitnež pa že nekoliko ka-žejo, da je izgovarjava zelo različna. Če bi nam slovar torej le povedal, da se gotova črka v besedi izgovori kot naš “e,” nam to ne bi za-dostovalo, ker še ne bi vedeli, ali je samo-glasnik širok ali ozek, kratek ali dolg, jasen ali zamolkel. Važnost takih simbolov je torej lahko razumljiva, v angleškem slovarju pa še posebno, ker se na sama pravila ni zanašati. Ne le, da se “a” enkrat izgovori kot naš “a,” drugič kot naš ozki, tretjič kot naš široki “e,” ampak ista črka v enaki zvezi se lahko izgo-vori različno, n. pr. “i” v “live” ali v “wind” se enkrat izgovori kot naš “i,” drugič pa kot naš “aj”; odvisno ni to od nobenega pravopisne-ga pravila, ampak od pomena besede; živim se pravi “I live,” živ pa “lajv” (live stock), veter je “vind,” navijam pa “vajnd.” Če nam slovar ne bi povedal takih reči, katerih je v angleščini brez števila, bi nam kaj malo ko-ristil.

Gospod Novak se tudi ni zadovoljil s tem, da bi za vsako angleško besedo podal po eno slovensko, ampak navaja tudi sinonime in se sploh trudi, da bi študentu omogočil popolno

razumevanje besede in njeno rabo. Besedo "naked," n. pr. razlaga tako: nag: nagi divjaki; nago telo; gol; nepokrit; neoblečen, slečen; gola sablja; gola resnica; preprost, enostaven, čist, jasen razločen; odprt, odkrit, odkritosrčen; nezavarovan: nezavarovana zemlja.

Samo črko "n" razlaga tako: štirinajsta črka v angleški abecedi; prihaja po latinščini iz grščine, ki si jo je vzela iz feničanskega jezika; izgovarja se kakor slovenski n, a je za črko "m" nem v nekaterih besedah kakor n. pr. "hymn" (him), "column" (kol'em), autumn (ot'em) itd.; nedoločeno število v matematiki; v naštevanju po vrsti trinajsti, trinajstič, ali štirinajsti, štirinajstič, če je vpoštevan tudi "j"; kot kratica.

Po tem čitatelj lahko dobi pojmo o obsegu, v katerem in o podlagi, na kateri je izdelan slovar ter o temeljitosti dela.

Ni nam znano, ali ima gospod Novak založnika, ali ga še le išče. Želeti bi bilo na vsak način, da to delo izide in brez dvoma ga bo veliko število angleških študentov tukaj in v stari domovini, morda tam še bolj kot tukaj, pozdravilo.

Vendar pa bi imeli skromen nasvet. Delo v tem obsegu bo služilo onim, ki se hočejo učiti angleščine ali pa, ki jo znajo in rabijo slovar kot priročno pomožno knjigo pri delu. Velikemu delu naših naseljencev, ki niso jezikoslovci, pa vendar za rabo deželnega jezika pogostoma potrebujejo pomoči, bo pa menda preobširen in—najbrže predrag. Bilo bi torej po našem mnenju koristno, če bi se poleg popolnega izdal okrajšan slovar za take potrebe, prav tako kakor imajo Angleži svoje besednjake v raznih izdajah, različnih po obsegu in po ceni. Kernov slovar je bil tako hitro razprodan, da so nekateri ponujali prav visoko ceno, pa ga niso mogli dobiti in, če se prav spominjamo, je celo dr. Kern sam ostal brez njega in moral oglaševati, ko ga je potreboval. Ne vemo, ali ga je na to dobil, ali ne; mi smo ga iskali na podobne načine, pa smo ostali brez uspeha, ker smo bili dovolj neprevidni, da smo svojega posodili, pa si nismo zapisali, komu.

To kaže, da je potreba in zahteva po takem slovarju velika. Ampak kdor ima kaj izkušenj na tem polju, ve, da igra cena pri takih rečeh kaj veliko vlogo. Marsikdo res ne more;

mnogi pa, ki morejo, obrnejo cent dvajsetkrat, preden ga izdajo za kulturne namene, s čimer ni rečeno, da jim ne zmuzne hitro iz rok, kadar gre za druge reči. Ni posebno razveseljivo, da je tako, ampak—tako je. In računati je treba s tem.

Praktične potrebe zahtevajo slovar, ki bo dosežen širokim plastem naših naseljencev—umstveno in finančno; prevelik obseg jih plaši, previsoka cena velikemu številu onemogoči nabavo. Tej zahtevi bi bilo treba najprej ugoditi in zlasti delavci bi gotovo bili veseli take pomoči. Velika izdaja bi pa našla svoje odjemalce v krogih, ki imajo večje potrebe na jezikovnem polju in če se ne bi tako hitro razprodala kakor okrajšana, bi poseganje po manjši balansiralo to razliko. Sicer pa je slovar knjiga trajne vrednosti in se ni treba bati, da zastari kakor razni "best sellerji," za katere se "bravci" danes trgajo, jutri jih pa nihče ne pogleda.

Poštna znamka. Moja nečakinja ima tovarišico, ki si dopisuje s prijateljico, sedaj živečo v Berlinu. Pred kratkim je dobila od nje pismo. Nemka ji je v njem pravila, da ne sme verjeti vsega, kar pišejo v tujini o Nemčiji; razmere nikakor niso tako slabe, razkošja sicer ni, ampak za resnične potrebe je vsega dovolj in Nemčija je še vedno lepa dežela, kjer se dobro živi . . . Ko je prečitala, je bila Američanka vesela, da vendar ni tako hudo kot je mislila. In ker je zaverovana filatelistka, je namočila znamko in jo začela luščiti z zavitka. Ravnala je previdno, da se znamka ne raztrga in ko jo je imela celo v roki, se ji je zazdelo, da so na prostoru, kjer je bila znamka, nekakšne črke. Pogledala je natančneje in čitala: We're starving . . . (Mi stradamo.)

Življenje na Marsu. Neki učenjak nikakor ne more verjeti, da žive na Marsu inteligentna bitja. Ko so ga vprašali, zakaj se mu to zdi tako neverjetno, ko se vendar po mnogih opazovanjih zdi skoraj gotovo, da so na tem planetu rastline, kar je tudi življenje.

"Jaz govorim o inteligentnih bitjih," je odgovoril.

"Pa zakaj o njih tako zelo dvomite?"

"Ali ne veste, kako se je Mars približal letos naši zemlji? Ali bi se to zgodilo, če bi bilo intelligence na njem?"

Za gospodinje

Doba svežega sadja je že precej minila, dasi je hladna industrija že tako razvita, da so o božiču in še pozneje melone na trgu, da se dobe nekatere vrste hrušk skoraj vso zimo in da tudi jagode niso več nedosežne, kadar imamo sneg in led. Pomaranč, banan in podobnih pridelkov seveda nikdar ne zmanjka. Ampak kljub vsem modernim shrambam in drugim napravam je vendar razlika med toplimi in mrzlimi meseci. Sadje pa ima vendar svojo vrednost ob vsakem času, po zimi pa, ko ne prihajamo toliko na sonce, še posebno. In če ni svežih črešenj, češpelj, marelic, breskev i. t. d., nam daje konservirano sadje prav tako potrebne vitamine kakor po leti sveže.

Eno in drugo se lahko servira na mnogo različnih načinov, tako, kakršno je v naravi, kuhano, v marmeladah, v tortah, pogačah, "pajih," kot sladka solata i. t. d.

Med nešteti sadnimi solatami so nekatere posebno primerne za zimsko sezono in v naslednjem podajamo navodilo za eno, ki bo tej ali oni gospodinjici nemara prav prišlo za izpremembo za "zahvalnim puranom" ali pa sploh s perutnino ali pečenko, s čemer ni rečeno, da se ne more servirati tudi sama zase.

Sadna solata z datlji.

Vzemi:

dve žlici čistega želatina
tretjino kupice mrzle vode
dve žlici limoninega soka
pol kupice ananasovega soka (pineapple juice)
pol kupice zrezanih datljev
kupico drobno zrezanega ananasa
pol kupice zdrobljenih orehov
četrtino žličice soli
tretjino kupice majoneze
pol kupice mehkega sira (če ti je všeč)

Namoči želatin za pet minut v mrzli vodi. Postavi limonin in ananasov sok na ogenj in pusti, da zavre. Vsuj v sok datlje in ananas in ohladi. Ko je hladno, dodaj vse ostalo in zlij v okrogel model (sing mold). Daj v ledenico, da se popolnoma shladi in strdi. Zloži na krožnik primerne velikosti lepe liste zelene solate in zvrni hladetino iz modela nanjo. Lahko jo tudi zrežeš na lepe kose in položiš vsakega na poseben majhen krožnik.

Dušeni svinjski zrezki.

Vzemi:

štiri svinjska rebra
štiri žlice moke
pol žličice soli
četrt žličice sladke paprike
kupico paradižnikov
četrt kupice sesekane zelene
žlico drobno sesekljane čebule
dve žlici sesekljane zelene paprike

Obriši rebra s čisto, malo vlažno krpo. Namesto rebra lahko vzameš zrezke od stegna ali pleč. Posoli vsak kos in posuj s papriko; nalahko povaljaj v moki. Zloži meso v kozico in povrh potresi paradižnike, zeleno, čebulo in papriko. Pokrij in peci štirideset minut v zmerni pečici, potem odkrij in peci še deset minut.

Svinjsko meso mora vedno biti dobro pečeno, ker so lahko trihine v njem, ki jih je dolgotrajna vročina pokonča. Taka previdnost je zelo priporočljiva, zakaj zdrav-

stveni uradi cenijo, da trpi v Zedinjenih državah štiri-deset milijonov ljudi od trihinoze.

Pilaf.

Če imate radi meso z rižem in je preostalo mesa od kosila ali večerje, ali obakrat, bo nemara sledeče navodilo ustrezalo.

Dve kupici zrezanega mesa
žličico soli
četrt žličice popra
pol žličice čebulnega soka
žlico nasekljanega petršilja
eno jajce
četrt kupice presejanih drobtin
štiri kupice kuhanega, gostega riža.

Meso, ki je preostalo, torej je že pečeno ali kuhano, naj bo zrezano na precej majhne koščke; posoli in popopraj ga, primešaj čebulin sok in petršilj, potem zmešaj s stepenim jajcem; če imaš kaj juhe, dolj je toliko, da bo vse malo vlažno. Približno z dvema kupicama kuhanega riža pokrij dno modela ali kozice, še nekaž ga porabi okrog ob straneh, v tako nastalo jamo deni meso in to pokrij z ostalim rižem. Pokrij kozico in pari ali peci približno 45 minut v zmerni pečici.

S tem lahko serviraš paradižnikovo omako.

Večkrat je že kdo vprašal, kako se dela boršč, ki je nekakšna ruska juha, priljubljena tudi med Poljaki. Za boršč je več predpisov; nekateri Rusi in Poljaki nam pravijo, da jih je brez števila, kar je seveda pretirano. Zdi se, da smo si res sorodni, ker tudi mi radi naredimo več-sih slona iz komarja (ne da bi se s tem bahali). Gotovo delajo boršč na več načinov, ampak najbrže je najprej bil en sam način, potem so pa kuhinjski mojstri začeli dodajati to in ono, vsak po svojem okusu—kakor povsod in z vsako kuho.

Sledeče navodilo je originalno, potrjeno od nekaterih Rusov, Poljakov in Litvincev in na podlagi tega lahko tudi naše kuharice izpreminjajo, dodajajo in odvezajo po svojem okusu.

Boršč.

Vzemi:

dva funta pese
pol kupice sladkorja
žličico soli
3 in pol litrov (tri kvorte) vode
tri rumenjake
pol kupice kisa
kupico kisle smetane

Skuhaj peso neolupljeno. Kadar je popolnoma mehka, jo polij z mrzlo vodo. Če tako ravnaš, se pesa skoraj sama olup. Zreži jo na majhne koščke ali pa naribaj. Dodaj vse ostalo razen rumenjakov in smetane in kuhaj pol ure. Stepi rumenjake s pol kupice hladne vode. Po časi vlijav boršč na stepene rumenjake in ves čas močno mešaj. Od tega je odvisno, da se rumenjaki dobro zmešajo z ostalimi deli.

Če misliš servirati boršč hladen, opusti rumenjake, pa dodaj namesto njih več dobre kisle smetane.

Med našimi severnimi prijatelji nekateri priporočajo malo dišav: zmletih klinčkov, muškata, drugi pa ne marajo tega. Torej je videti, da je to odvisno od individualnega okusa.

ČETRTI OBČNI ZBOR CANKARJEVE USTANOVE

se vrši

V NEDELJO, 21. JANUARJA, 1940

ob 2:30 uri popoldne

v Narodnem domu na St. Clair Ave.,
v starem posloppju

Na ta zbor so vabljeni vsi člani Cankarjeve ustanove, posamezniki in zastopniki organizacije, ki imajo članske certifikate. Društva naj pošljejo izpolnjena pooblastila in imena zastopnikov na naslov: Cankarjeva Ustanova, 6411 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Cankarjeva ustanova in Cankarjev glasnik vršita važno kulturno delo med nami ameriškimi Slovenci. Potrebno je, da damo tej naši kulturni organizaciji večjega razmaha in dolžnost slehernega člana te kulturne organizacije in revije je, da se tega zaveda; **pomaga z nasveti in gleda za obstoj svoje organizacije!**

Od tega občenega zbora bo odvisen

LETNA KULTURNA PRIREDITEV CANKARJEVE USTANOVE

se vrši

v nedeljo 14. januarja v Narodnem domu na St. Clair Ave.

Na programu: drama in petje in zvečer ples. To pot bo gostovalo dramsko društvo "ANTON VEROVŠEK" iz Collinwooda, ki vprizori popularno Cankarjevo dramo

"KRALJ NA BETAJNOVI"

Rezervirajte si ta dan!

TUDI TAKOZVANA SLADKA VODA vsebuje nekoliko soli, seveda je ta količina neznatna v primeri s soljo v morski vodi.

POKOJNI KAREL ČAPEK pravi: Čehi niso bili prodani. Darovani so bili zastonj.

Nobena žrtev, ki jo store drugi, ni prevelika za "ohranitev miru."

četrti letnik Cankarjevega glasnika in druge aktivnosti Cankarjeve ustanove. Zastopniki društev in člani posamezniki, **VDELEŽITE SE ZBOROVANJA!**

Organizacija PROGRESIVNIH SLOVENK AMERIKE

vabi v svoj krog vse zavedne žene in dekleta. Kjer še ni krožka stopite skupaj in ga organizirajte, kjer je že krožek, pristopite v njega.

Za vse potrebne informacije pišite na gl. tajnico:

16122 Huntmere Avenue

MARY DURN

Cleveland, Ohio

CAVALIER CAFE

John Mocnik, Prop.

Good Beer, Wine and Liquors

6507 ST. CLAIR AVENUE

JOSEPH KODRIČ

Vzorna mesnica

1307 ADDISON ROAD

HEnderson 3365

Z našo postrežbo boste zadovoljni

Želimo veselo in zadovoljno Novo leto vsem našim odjemalcem

JOHN MIHELICH

1170 EAST 74th STREET

Cleveland, Ohio

De Old Hyland Club Inn

1615 WEST 117th STREET
LAKewood 9664

Schuster-Hribar, lastnika

Vabimo, da posetite ob večerih naše zanimive in užitka polne predstave.

Prvovrstna godba za ples.

Pijače se točijo do 2:30

zjutraj

Drenik Beverage Distributing Co.

INC.

22376 LAKELAND BLVD.

CLEVELAND, OHIO

Erin Brew and Duquesne Beer and Ale

KENMORE 2739

KENMORE 2430

VESELO NOVO LETO, PRIJATELJEM IN ZNANCEM!

Cankarjevemu glasniku pa mnogo novih naročnikov v letu 1940

želi:

DR. JOHN METELKO

OPTOMETRIST

Preišče oči in določa očala

6417 ST. CLAIR AVENUE

V Slovenskem narodnem domu

Cleveland, Ohio

Želimo zadovoljno in napredka polno Novo leto našim odjemalcem in "Cankarjevemu glasniku"

DURN VARIETY

15605 WATERLOO ROAD

CLEVELAND, OHIO

Trgovina vseh potrebščin